

Тетяна Фролова

***КОТИЛАСЯ
ТОРБА
Казки***

Львів
2005
Видавництво “Край”

У
Ф 91

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

КОТИЛАСЯ ТОРБА

Художнє оформлення Христини Качмар

Видавничий редактор Ірина Цельняк

Ф 4702600202 Без оголошення
2005

ISBN 966-547-156-2

© Тетяна Фролова,
2005

ПРИКАЗКА

Кортилася торба
з високого горба.
В торбі – паляниця,
комусь знадобиться.
Хто її відкусить,
казати казку мусить.
Паляниця смачна,
казочка смішна
і зовсім не страшна.
Шматочок паляниці
дам знайомій киці.
Бажаючих нема –
то решту з’їм сама.
Як паляницю з’їм,
то й казку розповім.
А може й не одну,
а може і не дві ...
А скільки набереться
в глибинах мого серця
і в мене в голові.
Мені казати,
а вам слухати.
Нікому не заваджати,
нікого не зачіпати,
потилицю не чухати.
Набридне – засинайте,
цікаво – дочитайте.
Як не вмієте читати,
попросіть сестру чи брата,
або маму, або тата.
Книжку розкриваю,
казку починаю.

ПРО БІДНУ ВДОВУ ТА ЇЇ СИНІВ

Із-за гори ворон криче.
Чого бідна вдова плаче ?
- Як же ж мені не плакати ?
Нічим діток годувати.
Усі гори зеленіють,
де багаті жито сіють.
Тільки одна гора чорна,
Де сіяла бідна вдова...

Отак і жила бідна вдова Явдоха Перебийносиха, як у тій пісні співається. І це вже зовсім не з казки, а з життя. Отак і жила вдова Явдошка з трьома синами в селі Сухоріччя, що недалеко від Дніпрових заплавів. Не тепер це було, а ще в ті часи, коли козацтво край свій боронило та на шаблях своїх волю виколисувало. Чи важко Явдошці жилося ? Та ви ж чули: як у тій пісні про бідну вдову, що її і досі кобзарі співають. І про Явдошку вже давно забули, і про синів її, а пісня жива і ще довго житиме на струнах кобзарів.

Дивувалося сонце:

- Чи ця жінка спить колись ? Заходжу – вона на ногах, сходжу – вона на ногах. Наче й не лягала зовсім. А хіба влечиш, коли все на твоїх руках ? І поле, і все хазяйство, і діти ...

А коли хлопці підрости, стала і їх до роботи привчати. Той корову пасе, той за плугом ходить, а найстраший вже й за косу береться. Тішиться мати:

- От я вже й свого косаря дочекалася. Ще трошки підростуть мої діти – і кину я бідною об землю. А там і невістки звеселять мою хату, внуки знайдуться...

Отак мріяла собі вдова та ростила своїх синів-соколів. А хлопці росли навдивовижу: і гарні, і розумні, і до роботи беручкі, і знають, кому яке слово до ладу сказати. А вже як про козаків що почують, то очі в них так і заблищать.

- Всі в батька, - зітхала Явдошка, згадуючи свого відважного чоловіка, що склав голову під Батогом.

Дивувалася люди:

- От Бог дав талан Явдошці. Таких синів викохала. А Явдошка й сама крадькома хрестилася та Богу дякувала.

Виросли сини. Пора б і женити. Явдошка вже потай і невісток собі приглядала. А хлопці – ні та й ні:

- На Січ підемо, матінко, благословіть.

Тут Явдошка вдарилася об поли руками:

- Та невже ж таки всі три ? Нехай би хоч найменшенький зостався.

Він, либонь, більше до пера схильний, ніж до шаблі.

- Що Ви, мамо, - обізвався молодший син. – Хіба я з лопуцька ?

Як би це я та вдома сидів, коли мої брати ворогів битимуть? Не гоже, матінко. Хіба ж Ви так мене вчили ?

І справді, не так вчила їх мати, щоб за чийсь плечі ховатися. Та й про батька їхнього відчайдуха, а свого чоловіка не раз їм розповідала.

- Ой, діти, діти ! Сини мої ! – зітхнула, заплакала та й благословила своїх соколів, щоб мандрували вони на Січ та були там добрими козаками. Наказувала їм, щоб старших шанували, небезпеки не обминали та про свою матір не забували.

Минув рік, минув і другий. Нема звістки про Вдовиченків.

- Де ж там мої діти, мої сини ? Як вони там маються ? – журилася мати, - чи живі ?

Але ж не дарма кажуть, що добра звістка може часом десь заблудитися, а недобра таки хату не обмине. Не обминула вона і Явдищину хату: загинув її найстарший син, її Семенко. Ото вже плакала та голосила Явдоха Перебийносиха. Але ж не одна вона тоді тужила. Багато матерів плакало тоді по Україні за своїми синами. Ті їхні плачі і в пісні перейшли та лягли на струни кобзарям.

Візьми, мати, піску жменю,
посій його на каменю.
Як той пісок житом зійде,
тоді син твій з війська прийде.

А через рік знову горе: загинув і середульший син, її Петро.

- Господи, залиш мені хоч найменшого сина Івана, - просила бідна вдова. Але доля її не пошкодувала. Ще через рік прийшла звістка і про смерть наймолодшого сина. Плач, не плач, а горю не зарадиш. Та й зажила Явдошка сама, як і колись. Тільки тепер надій ніяких не було та сила вже не та стала. Важко їй свою нивку обробляти, своє, хоч і маленьке, господарство доглядати.

Якось напровесні вийшла Явдошка з хати, стала та й дивиться, чи не час в поле виїжджати. Дивиться - коли парубок якийсь іде та на Явдошині ворота поглядає. Ставний та гожий. Сльози на вдовині очі навернулися – синів своїх згадала. А парубок приямісінько в її двір завернув:

- Добрийдень Вам, паніматко !
- І тобі день добрий, козаче !
- А чи не Ви будете вдова Явдоха Перебийносиха ?
- Та ж я і буду.

Сама спокійна, бо ж лихих звісток вже не боялася: нема її синів.

А на добрі звістки і не сподівалася. А парубок вклонився їй низенько та й руку поцілував.

- Мамо, я Ваш син Семен, козак Вдовиченко. Хіба не впізнали ?

Видивилася Явдоха на парубка, серце її забилося, як піймана пташка.

- Ні, не впізнала ... Я, козаче, либонь, тебе вперше й бачу.
- Овва, мамо ! Як це Ви та сина свого не впізнали ? Це ж я, Ваш Семен.
- Семенко мій смаглявий був та чорноокий, а ти он який

білявенький та кароокий. Та ходімо до хати, сину, нагодую тебе, голову тобі змию та спати покладу з дороги.

А як увійшли в хату, козак і каже:

- А тепер послушайте, що буду розповідати... Коли на наше село напали татари, я ще й козаком не був. Так собі, хлоп"я. Батько мій тоді загинув, нас захищаючи. Та захищати було нікому. Нас, дітей та дівчат, пов"язали та й забрали у ясир. Аж тут як налетіли козаки ! Звідки і взялися ! Розбили вони татар, а нас вивільнили. Я тоді й залишився в козаках. А з тим козаком, що аркан на мені розтяв, ми стали собі побратимами. З того часу ми й не розлучалися. Пліч-о-пліч ворога били. Ото і був Ваш син Семен. Та в однім бою таки не обминула його лиха година. Вмираючи від тяжчих ран, козак Семен Вдовиченко сказав мені, своєму побратимові:

- У селі Сухоріччя живе моя мати, Явдова Перебийносиха. Там її всі зняють. Навідай її, кланяйся їй низенько, а якщо зможеш, то стань їй за сина. Повернувся я додому. Мати з розпачу померла, за батьком моїм тужачи, сестра заміж вийшла, а я ось до Вас прибився, коли приймете. Хочу Вам сина стати.

Заплакала тут Явдоха, поцілувала хлопця, та й стали вони жити удвох.

Жили так десь з рік чи зо два. Аж якось в неділю Явдоха сиділа сама на призьбі. Коли дивиться, аж хлопець іде, смаглявий, під чорним вусом. Іде та ще здалеку до неї посміхається. А підійшов – то й поклонився, шапку знявши:

- Здорові були, мамо ! Що ? Не впізнаєте ? Еге ! То я, либонь, дуже змінився, коли мене й рідна мати не впізнала. А все той турок проклятий ! Я – козак Вдовиченко Петро, син Ваш.

Вдарилася тут вдова об поли руками та й заплакала.

- Та я ж тебе, козаче, либонь, вперше бачу. Мій Петрусь білявенький був та очі мав сині, як цвіт льону, а ти он яким вусом чорним смієшся та очима чорними сяєш.

- Отакої ! Чого б оце плакати та на очі приглядатися ?

Сказав же: син Ваш. То давайте скорше якого борщу, бо з дороги такий голодний, що й вола з”ім.

Посміхнулася тут Явдоха та й повела хлопця до хати. А підкріпившись стравою та спочивши трохи, розказав хлопець Явдосі свою історію.

- А я собі сиротою ріс. Ще й до зросту не дійшов, як пов”язали мене татари та й погнали в неволю. І закинула мене лиха доля аж на турецьку галеру, де я був разом з другими невольниками прикований ланцюгами. Так би й пропав там. Аж тут, саме під Трапезундом, раптом де не взялися запорожці. Розбили вони турка, а бідних невольників звільнили. Я й зостався в козаках. А що мені, сироті ? Ні дому, ні матері. І стали ми з Петром Вашим побратимами. А коли в бою впав він від ворожої шаблі, то, вмираючи, сказав:

- Нема у мене ні жінки, ні дітей, та є у мене стара мати, що десь за мною всі очі виплакала. Іди до неї та будь їй за сина. От я й прийшов, як приймете.

З того дня стали вони жити утрьох. Жили в мирі та злагоді, і серце материнське раділо:

- Добрих дітей Бог мені послав. Неначе рідні.

А якось навесні стояла мати на подвір”ї, хлопців у поле виряджала, щось їм радила, а вони до її слів уважно дослухалися. Коли дивляться, вершник скаче.

- Дивися, брате. Чи не звістка яка з Запорожжя ? Чи не похід ?

Другий сказав:

- Та зараз і довідаємось. А Явдоха, почувши про похід, стояла бліда та хрестилася, аби її дітей лиха звістка обминула. Аж вершник і справді на їхнє подвір”я завернув. А під”їхавши, з коня зіскочив, привітався та й каже:

- Оце, либонь, брати мої, а це, здається, й мати. Чи не Ви будете Явдоха Перебийносиха ?

- То я й буду.

- А я Вас, мамо, відразу й не впізнав. Я – син Ваш

найменший, Іванко. Чи впізнаєте ?

Явдоха вже й не здивувалася, лише сльозу витерла та й каже:

- Впізнаю, сину. Як би не впізнати ! Хоча раніше, здається, ти трохи рудуватий був та зростом менший.

- Е, мамо, - озвався прибулець, - це я вже підріс трохи. Це ж скільки років Ви мене не бачили ! А що не рудий... Коли перейдеш бойовий гарт, то поневолі змінишся. Та давайте вже снідати, що там у Вас є, бо такий голодний, що вола з"ів би.

Побратими засміялися:

- А ти, видать, лепський козак. Ще й не заробив, а вже їсти!

- Е, братове, їсти треба, доки година тиха. Бо як була наскочить орда, то й наїстися не встигнеш, а шкода ж потім буде. Все життя потім згадуватимеш оті вареники.

Всі засміялися. Хлопці прийняли з рук прибульця коня.

- Поводіть його, - сказав прибулець, - нехай охолоне, бо я всю ніч сказав, кінь весь змилений.

- Вночі поодинці і в нас небезпечно їздити. Тут і ординці інколи шастають.

- Як шастають, то нехай мене бояться. Я ж таки вдома, а вони – зайди.

- Ходімо вже до хати, - кликала Явдоха, бо вже не терпілося їй почути розповідь про свого третього сина. Дала вмитися подорожньому, поставила вареників зі сметаною, а сама сіла навпроти та все дивилася, як козак вареники смакує. А як наївся той та перехрестився, з-за столу встаючи, попросила:

- А тепер розкажи, сину, яка лиха доля звела тебе з моїм Іванком.

- Е, мати, не так. Лиха доля з ворогом зводить. А побратимів сам Господь еднає.

Якось в одному з боїв упав я, тяжко поранений, але ще живий. То Ваш син Іван мене виніс з-під самого носа у ворога. Стріли, кулі, ба, навіть хтось по нас з гармати

пальнув, а Іван рятує мене, безсилою та безборонною. І досі не втямлю, як він мене витягнув з тієї халепи. Я ж таки хлопець статурний вдався. Це через те, що вареники люблю. А Іван і худий, і зростом нижчий, а впорався. Ще й жартував потім:

- Я б тебе, харцизяко, й не рятував би, якби знав, що ти помреш. А то, думаю, потрапить у неволю до басурмана та й пропаде ні за понушку табаки. Одужуй же тепер, халамиднику, бо назад до турків занесу.

- А дзюськи ! Не дамся ! – засміявся я. І таки одужав. І стали ми собі побратимами. Багато він мені про село своє розказував.

Мені навіть здалося, що я вже тут колись був, а може й родився отут-таки у вашій хаті.

А ще Іван про вашу долю журився, що самі Ви zostалися. А коли загинув він від ворожої шаблі... Ну, ну, не треба роси. Ви ж таки мати козацька. Плакати треба, коли син з лопуцька, в запічку сидить та пороху боїться. А ще, приміром, коли у басурманську неволю потрапив, хай їй грець ! Так ото подумав я собі: піду та пошукаю я оте село, оту матір та буду їй за сина. Аж бачу – Ви не самотня. То чи приймете й мене до гурту? Бо я не тільки вареники їсти вмію, але й роблю за трьох.

- Залишайся, коли твоя ласка. Буду і тобі матір”ю.

От зажили тепер вкупі дружною родиною. Небавом і про весілля стали думати. Отак сиділи якось всі разом у неділю по обіді під яблунею та про щось радилися. Коли дивляться – аж орел летить, та прямісінько над їхньою хатою.

- Що за знак, братове ?

- Та який там знак ! От підстрелити б його. Гляньте, як низько летить.

- Не треба стріляти, - сказала мати, - м”ясо його не їстівне. Пощо даремно птаха губити ? Десь і у нього діти є.

- А гарно ж як летить.

- Гордий птах.

- А великий же з біса ! Он який розмах крил ! Я й не бачив у наших краях такого.

- Може, з гір до нас залетів. Кажуть, у горах такі водяться. О, гляньте, гляньте ! Він опускається на наше подвір'я. Що йому тут треба?

- Сидіть, діти. Не треба його полахати. Я сама ...

Орел сів, крикнув щось грізне та й завмер. Хлопці дивилися на нього з подивом, але не наближались, слухаючись наказу матері. А Явдоха повагом підходила до того орла. Зблизька він видавався ще більшим, ще грізнішим, але вже не був таким гарним.

- А він їй не може заподіяти якого лиха ? – спитав наймолодший.

- Нехай тільки спробує, - сказав той, що під чорним вусом.

А Явдоха все наближалася до невиданого птаха. Їй і самій було лячно, але пробувала вгамувати свій страх і намагалася вдавати з себе спокійну. Не турок же він і справді. А потім раптом, Явдоха і сама незчулася, як це їй прийшло до голови, заговорила з ним, як з людиною. Аж сама собі здивувалася. Говорила, як співала, і слова впливали немов із пісні.

- Чи ти, вірлоньку, блудиш ? Чи світом нудиш ? Чи лиха година прибила тебе до мого двору ? Бо ж знаю я, що ніколи горді орли з людьми не спілкуються.

І на диво відповів їй орел людською мовою.

- Я, жінко, не блуджу і світом не нуджу. А лиха година і справді прибила мене не твого двору. Поранив мене один мисливець, і не можу я собі здобич вполювати. А додому дорога ще далека. Якщо не підкріплю своїх сил, не долечу. А вдома на мене моя орлиця з дітьми чекає. То дай мені, добра жінко, якоїсь поживи та криничної води напитися – то я полечу собі.

- А що ж ви, орли, споживати любите ?

- Ну ... не пошкодуй, добра жінко, для мене хоча б ... курки. Мало це, але ж я тоді зможу додому долетіти.

Жаль було Явдосі отак собі нізащо-ніпрощо курку віддавати. Не так їх у неї і багато. А тут ще про весілля думати треба.

Але про те жінка соромилася навіть подумати, не те, що сказати. Треба ж орла порятувати. Такий дужий та гордий, а бач потрапив у халепу.

Заглядали хлопці з-за хати, та близько не підходили, слухаючись материного наказу. А та зловила курку, принесла води з криниці та й відвернулася, щоб не бачити, як орел її курку буде їсти. А він з'їв, геть усе, до останньої кісточки. Потім запив водою та й сказав:

- Ти добра жінка, Явдохо Перебийносіхо.

- А ти й моє прізвище знаєш ?

- Та знаю. І не тільки твоє прізвище знаю, а знаю й те, що ти за синами своїми побиваєшся.

- Ой, вірлоньку, не край мого серця. Може ти й дітям моїм очі виймав, як впали вони в бою.

- Ні, не виймав я очі синам твоїм. Я не з тих орлів. Хоча й бачив відважних синів твоїх, котрих до речі у піснях також орлами називають. Міг би я тобі чимало розказати. Та навіщо тобі те знати ? А за твою доброту я хочу тобі віддячитися. Підійди до мене та не бійся. Кривди я тобі не зроблю.

Дістав з-під крила три маленьких насінинки, подав Явдосі та й сказав:

- Візьми ось та посій он там під тією яблунею. Та не забудь щодня поливати. А потім побачиш, що з того буде. Напився орел ще раз, змахнув крильми та й полетів. Дивувалася Явдоха, аж мов остовпіла. Аж тут і її хлопці підійшли.

- Про що це Ви, мамо, з орлом розмовляли ?

- Та ... про всяке.

- А я й не знав, що Ви у нас з орлами розмовляти вмієте. І він Вас розумів ?

- Добре слово всякий розуміє: і звірина, і птиця, і людина, - сказала Явдоха.

- Всякий розуміє, окрім турка. Бо з турком треба тільки шаблею розмовляти.

- Всякий розуміє добре слово, - сказав середульший, - а

особливо, коли його ще й куркою присмачити. Ми бачили, бачили. Ну й хитрюга той орел.

Хлопці засміялися.

- Скрута у нього, - сумно сказала Явдошка. Про насінинки вона вирішила не говорити ще нічого. Хто його знає, що з того вийде. А може й нічого. Потім діти засміють: орлови повірила. Ні, вона їм нічого не скаже. Поки що.

Розійшлися хлопці. Скопала Явдоха грядку під яблунею та й поклала у землю три насінинки. Загорнула, підлила та й стала чекати. Чекала день, чекала тиждень, кожного дня підливаючи свою грядку.

- Певно, надурив мене той орел. Добре, що хлопцям нічого не казала. Ото сміялися б з мене старої. Але навіщо тому орлу було мене дурити ?

Та й далі заходилася підливати свою грядку.

По якимсь часі дощ рясний пройшов. Як роса спала, вийшла Явдоха на грядку свою глянути. Дивиться – аж щось наче стримить із землі, на сонці поблискує. Нахилилася жінка ледве не до самої землі, придивляється – аж то кінці шабель з землі витикнулися.

Здивувалася Явдоха, та своїм хлопцям – ні слова.

Минув ще час. Якось вранці до хати вбіг молодший з побратимів та й гукає:

- А йдіть-но всі сюди ! А гляньте-но ! Що це за знак, що в нашому саду шаблі ростуть ? Чи не пора нам, братове, в похід ? Я одну шаблю спробував було з землі висмикнути – не піддається. Що б це за знак ?

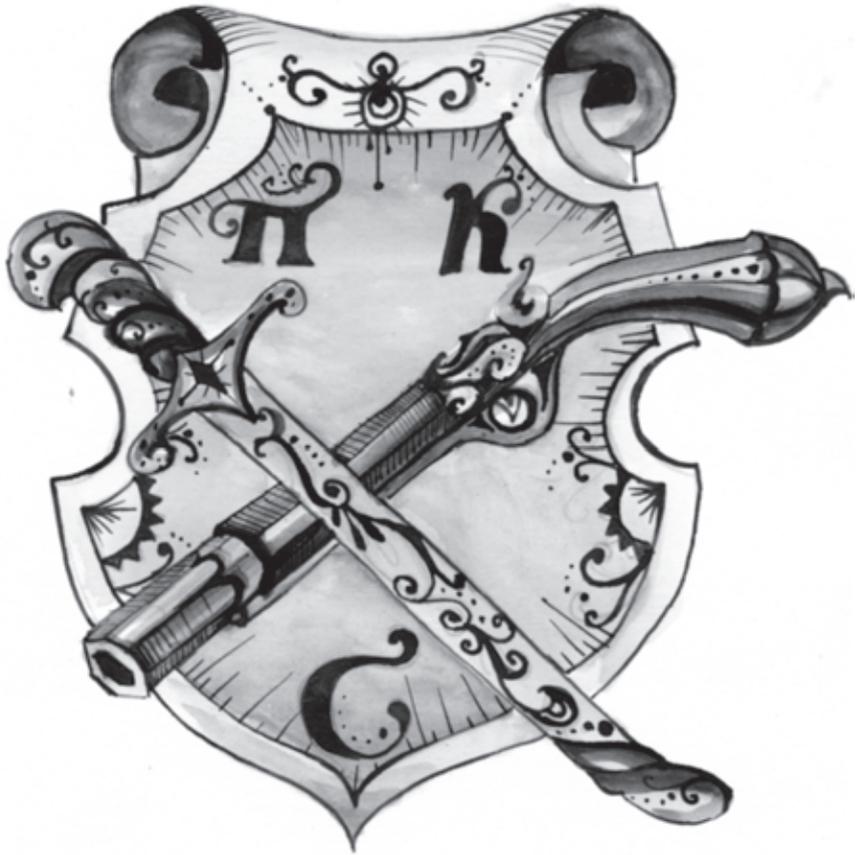
Тут Явдоха заплакала та й розказала своїм козакам про насінинки, що дав їй орел.

- Е, хлопці, треба нам бути обачними. Хто його знає, що за таємниця тут ховається.

- Не думаю я, щоб то було щось недобре, - сказала Явдоха, витираючи сльози.

- Мусимо пильнувати ту грядку, щоб халепа яка не вийшла.

- Яка там халепа ! Гляньте-но, шаблі козацькі. Так що

боятися нам нічого.

- А щоб ти хотів, щоб на нашій землі турецькі шаблі виростили?

- Та всяке буває. А яничари ? А покручі всякі ? Хіба ж не нашій землі іноді виростають ?

- Ні, братове, на плеканій нашою матір'ю грядці турецька шабля не проросте.

Довший час про всяк випадок пильнували Явдошині козаки ту грядку, аж доки їм не набридло. Шаблі, як стриміли з землі, так і далі стримлять. Не турки ж справді з тієї грядки виростуть. Та й махнули рукою. А Явдоха кожнісінького дня ту грядку підливає, та тепер вже не лише водою, а й гарячою материною сльозою, бо чуло її серце, що не прості то шаблі з землі проросли.

Якось в неділю загаялася Явдоха та й пізніше прийшла свою грядку підлити. Прийшла під яблуню, глянула – аж подих їй перехопило. Стоять під яблунею три козаки у повному козацькому обладунку та ще при шаблях. Найменший землю з чобіт обтрясає. Один і каже:

- Де це ми, братове ?

- Та, либонь, що вдома, - відповідає другий. А третій, найменший, глянув на Явдоху та й каже:

- А он і мати наша вийшла нас зустрічати.

Тут Явдоха як кинеться до хлопців:

- Синочки мої, лебедики !

Та й у сльози.

- Не плачте, мамо. Чого тепер плакати ? Хіба мало Ви ще наплакалися ?

Почувши гамір, повибігали з хати побратими та й ну обніматися та плескати один другого по плечах.

- А ми думали, турки напали та галакають.

- Нашому побратимові за кожним кущем турок ввижається.

- Та не від страху ж. Просто давно шаблею не махав.

Дивувалися, раділи. Нарешті найстарший сказав:

- А як же воно все-таки так вийшло, що ви з землі відродилися ?

- Бо козаки не гинуть безслідно. Вони знов і знов відроджуються, тільки ніхто про те не знає, навіть матері. Явдоха витирала радісні сльози.

- Була я сама, а тепер у мене вас аж шестеро. Ходімо ж, діти, до хати. Вареники стигнуть.

- Тепер у нас не хата, а справжній козацький курінь.

- Тепер нову доведеться ставити, простору, з вікнами на всі сторони світу.

- Авжеж. Бо ж дехто вже й женитися надумав.

- Е, це справа добра. Нехай би хтось не надумав ! Ми і так з цим ділом припізнилися трохи.

- За тим клятим турком і оженитися ніколи.

- Та встигнемо ще, братове. Шість весіль відгуляємо разом. Все село покличемо.

- А потім матері онуків повнісіньку хату приведемо, щоб козацькому роду не було переводу !

Як сказали, так і зробили. Весілля відгуляли, потім хутір свій заснували і назвали той хутір Куренівкою. Розказують, що на тім хуторі і досі козаки родяться. Самі тільки хлопці! Хоч би тобі одна дівчинка ! Та це не біда: сватають хлопці дівчат з довколишніх сіл, щоб козацькому роду не було переводу.

ГОДИННИКАР

Було це дуже давно. Ще тоді, коли мене на світі не було, коли не було ще на світі ні моєї мами, ні мого татуся. Словом, було це ще тоді, коли мій дідусь парубкував і голосним покашлюванням чи розлогою піснею викликав з хати мою тоді ще зовсім юну бабусю. Отак давно це було. Саме отоді ходив по світі дивовижний годинникар. То був дуже старий чоловік. А що вже майстер до годинників був знаменитий, то про кращого тоді й не чувано. Не було такого годинника, щоб він його не полагодив. Люди знімали з горищ всякий мотлох, котрий з якихось причин ще не встигли викинути, і, якщо цей мотлох колись називається годинником, то майстер брався над ним чаклувати. Почаклує, почаклує він над тим годинником – і почне той годинник відраховувати час. Дивувалися люди з вправності того майстра і прозвали його Дивосвітом. Так його тепер і називали, загубивши десь на життєвих дорогах його справжнє ім'я. Та він, либонь, і сам його забув. Дивосвіт – та й годі.

А майстер брав, що йому платили за роботу, а коли нічого не платили, то й так обходилося, та й ішов собі далі.

- Дива та й годі, - дивувалися господарі старих годинників.
- Чарівник він чи що ...
- Сказано: Дивосвіт ...

А ще той майстер шукав якогось старовинного годинника, найстаровиннішого у світі.

У кожного про нього розпитував, та поки що напасти на його слід йому так і не таланило.

Зайшов якимось той годинникар і до Улянчиної хати. Улянка – то дівчинка мала, така собі білявенька, з двома тісно заплетеними кісками. Дівчинка пильно приглядалася до майстра, бо вже чула про нього, і він здавався їй чарівником. А той полагодив, що там було, а потім і питає:

- Чи не чули ви часом про дуже старого, найстаровиннішого годинника на світі? Він мені дуже потрібний.

- А навіщо ж вам той годинник, коли він такий старий? –

здивувався Улянчин тато. – Він вже, певно, весь іржею покрився.

- То не біда, - відповів майстер, - мені б тільки його знайти.
- А де ж ви про нього чули ?
- Та ... ще моя бабуся про того годинника розповідала, а вона чула від своєї бабусі.
- Ет, то даремна справа його шукати. Навіть, якщо і був такий годинник, то його вже давно хтось викинув на сміття. Який сенс тримати такий мотлох ? Не розумію, навіщо він вам?
- Та я, знаєте, люблю всякі диковинки.

Як тільки Улянчині батьки вийшли з хати, дівчинка підійшла до того майстра і тихо сказала:

- А я, здається, знаю, де є такий годинник.
- І де ж він, дівчинко ?
- А недалечко від нашої хати, на горищі.
- А чому ти думаєш, що це саме той годинник ?
- Бо він такий ... він не зовсім звичайний. Угорі на ньому сонце, а внизу – місяць.
- Так, це той годинник. Ходімо швидше, я хочу його побачити. Та ще, чуєш, хто ж там живе ?
- А ніхто не живе. Господарі повмирили, а дітей у них не було. От хата і пустує. Батькам про те не кажіть, бо вони не дозволяють мені туди заходити. Але ми, діти, бавилися на тому горищі та й бачили того годинника. Він, мабуть, дуже старий. Угорі сонце – аж наче справжнє, так і сяє ! А внизу – місяць, немов із чистого срібла.
- Це він ! Веди мене скорше до того годинника.

Чоловік той вийшов, а за ним тихенько вислизнула з хати і Улянка. Тихенько, щоб батьки не знали та й не сварилися.

Прийшли. Воріт вже не було, та й хатинка стояла зовсім перекошена – ось-ось впаде.

- Аж страшно заходити, - зупинився майстер, - ще завалиться.
- Не завалиться, - підбадьорила дівчинка. - Ми стільки лазили – і нічого не завалилося.

Виліз годинникар на горище, глянув на годинник – і відразу зрозумів: той ! Той самісінький, про котрий йому бабуся

розповідала.

- Але ж як я можу його взяти, коли господарів нема ? Це ж ніби як украв. А я так не звик. Я звик жити чесно.

- Та я ж вам кажу: нема господарів - повмирили.

- Однаково - не можна ... Послухай, дівчинко, а ти часом не знаєш, де вони поховані ?

- Чом не знаю ? Знаю. Це не так давно було. Я пам"ятаю.

- А ти б могла мені показати ?

- Звичайно. Тільки татові та мамі нічого не кажіть, бо мені вже за таке буде непереливки.

- Не хвилюйся, я не скажу, - запевнив майстер. - Гляди ж і ти: щоб нікому.

І вони пішли на цвинтар.

Запам"ятав майстер, де могила господарів того годинника. Разом поховані були. Не підозрювала Улянка, як це небезпечно ходити з чужим чоловіком без дозволу мами і тата.

Улянка повернулася додому, а майстер вирішив, що він таки мусить спитати дозволу у тих людей, аби не вийшло, що він того годинника просто украв. Чув від старих людей, що о дванадцятій годині ночі покійники оживають: хтось з них нібито встає і провідує рідних, а дехто просто лежить і дослухається, що робиться в світі. Навіть йому, бувалому в бувальцях, було лячно серед ночі йти на цвинтар. Та що робити ? Треба.

Опівночі прийшов на цвинтар. Там було темно і страшно. Місяць висвічував прямокутники могил. Чорніли хрести, а поміж ними безшелесно снували якісь тіні. Майстер навіть подумав, що краще було б вернутися, але таки пересилив себе і пішов далі.

- Ось тут, - сказав тихо, перехрестився і підійшов до могили.

- Як же ж з покійниками розмовляти ? Хто ж його знає. Однак вже якось треба, коли вже прийшов. Адже люди вони все-таки. Колись були ...

Підняв камінь і легко постукав по хресту. З могили ... Ні, ні, він не помилився, з могили ... Спершу почувся глухий кашель, а потім старечий чоловічий голос.

- Хто насмілився тривожити нас о цій порі? У якій потребі?
- Всяк дух Господа Бога хвалить, - тремтячим голосом озвався годинникар.

- І ми хвалимо. Хто ти, чоловіче, що насмілився в таку пору прийти сюди?

- Я – годинниковий майстер Дивосвіт. А прийшов я до вас запитатися, чи міг би я взяти того старого годинника, що у вас на горищі.

- Із-за такої дурниці ти сюди прийшов ? Бери собі того годинника. Але, Бога ради, скажи, навіщо він тобі ? Я б його давно вже викинув, та моя стара не дала. Це, каже, пам’ятка. Він, каже, переходив від роду до роду.

- Це не простий годинник, він – чарівний. Спершу я його полагоджу, а потім поверну час в минуле – і помолодшаю, наскільки сам захочу.

- Чуєш, стара ? А ми ? То, може, й ми той ...

- А ви оживете і будете молоді та гарні.

- Добре було б, - зітхнув господар годинника, - пожити б ще хоч трохи. Люди, коли живуть, то не цінують життя. І те їм треба, й інше. А мені вже так тут набридло. Краще б я на землі був останнім жебраком, аби тільки жити. Бери того годинника і скорше лагодь його. Може, щось у тебе з того і вийде. А як і не вийде, то нам той годинник і так ні до чого.

З того часу довго ніхто не бачив Дивосвіта. Він сидів у своїй комірчині і чаклував над найстарішим в світі годинником. І якось ... Дивосвіт і сам не повірив, але ... стрілки годинника заворушилися і ... годинник пішов. Коли був день, на годиннику яскраво світило сонце, а коли наставала ніч, сонце згасало, і срібний місяць вступав у своє володіння.

- Дива, - сказав Дивосвіт. І не міг відірвати очей від чарівного годинника. Він ніяк не зважувався перевести його стрілки назад. Але це була мрія його життя, і тепер вона мала здійснитися.

- Я поверну той час, коли я був ще молодий, коли мені було ну, скажімо, років двадцять п’ять. Всі люди на світі помолодшають. Це ж прекрасно ! А коли пройде років

тридцять, я знову поверну час назад. І так буде доти, доки я захочу, доки мені не набридне. О, жити мені ніколи не набридне. Отже ... так буде завжди.

Опівдні, коли сонце на годиннику сяяло найяскравіше, Дивосвіт взяв дзеркало, зачинив двері своєї комірчини, щоб ніхто йому часом не перешкодив, і почав переводити стрілки годинника назад. Дзеркало йому потрібне було для того, щоб дивитися, як він змінюється. Він боявся перестаратися. Бо ж ненароком міг повернути час аж у своє дитинство або, чого доброго, в той час, коли його ще й на світі не було, і тоді ... Е, ні, таке не входило в його плани. Дивосвіт переведив стрілки годинника - і творилося диво: сивина зникала, обличчя його змінювалося, сам він із старого діда ставав молодим та дужим парубком. Нарешті він зупинився.

- Здається, досить, - сказав Дивосвіт. В цей час на чарівному годиннику саме сходило сонце.

- Досить, - сказав ще раз Дивосвіт. І відчув у собі дивну силу, від якої вже давно відвик.

- Тепер все. Здійснилося. Тепер піду на село, подивлюся, що я накоїв.

Дивосвіт вийшов надвір. Сонце світило радісне і, здавалось, оновлене. Село ... що ж сталося з селом ? Великі будинки кудись подівалися, зате побільшало хат під солом'яними стріхами. Дивосвіт подався до хати, де мали б жити господарі того незвичайного годинника. Ворота стояли, міцні і, здавалося, щойно витесані, хатина, хоч і невеличка, зате добротна, щойно пошита новими сніпками, аж світилася. Господар, молодий і статечний, саме запрягав коней. З хати вийшла молода і гарна господиня, щось сказала чоловікові. „Цікаво, чи вони щось пам'ятають ? – подумав Дивосвіт. – Чи пам'ятають, що з ними було ? .. Ану-но підійду”.

- Добридень, - привітався з господарем.

- Доброго здоров'я !

- Я – годинникар.

- Годинникар ? – здивувався той. – Нема у нас годинників.

Та й вони нам ні до чого. Он, сонце – найточніший годинник у світі. І, головне, ніколи не зіпсується. А коли вже, крий Боже, щось з ним станеться, то жоден майстер його не полагодить. Хіба що Бог.

І господар перехрестився.

„Не пам”ятає ! – подумав Дивосвіт. – Очевидно, пам”ять залишилася тільки в мене”.

- Як ваше здоров”я ? – спитав, аби щось спитати. Господар здивовано скинув на нього очі.

- В наші роки про здоров”я ще ніхто, Слава Богу, не журився. А що про нього журитися ? Нехай старі журяться. А я от в поле їду. Там ще клин ячменю недокошений zostався. Вчора не встиг. Треба поїхати та докосити.

„Не пам”ятає ! – подумав Дивосвіт. – Очевидно, пам”ять залишилася тільки в мене”.

І раптом Дивосвіта щось наче шпигнуло в самісіньке серце: “Улянка! Дівчинка з тісно заплетеними кісками!”

Виходить, що її нема ... Вона просто ще не народилася. І діти, що бігали з нею ... Їх також нема. І багато кого ще нема... Чи вже нема ... Що ж це виходить ? ..”

Досі Дивосвіт якось про те не думав. Він радів, що ожили і помолодшали оті старі та й, певно, не лише вони ... А виходить, що всі молоді і діти ... ні, вони не померли, вони просто ще не народилися. І ніколи не народяться, якщо Дивосвіт переводитиме і переводитиме назад стрілки диво-годинника. Досі він про те не думав. Досі йому здавалося, що він робить добру справу і для себе, і для інших. А тепер ... перед очима стояла Улянка, дівчинка з двома тісно заплетеними кісками.

Дивосвіт пішов туди, де стояла Улянчина хата. Хата була зовсім не та, що він тоді бачив: невеличка, старенька, крита соломою. Дах, очевидно, протікав. Тут годі було шукати Улянку, її тут просто не могло бути. Посмутнів Дивосвіт і пішов далі. На пастівнику бавилися двоє дітей, хлопчик і дівчинка. Боже мій, Улянка ! Вона ! І дві тугенькі кістки ... Придивився. Ні, це не Улянка. Схожа на неї, але не вона. Це

бавилися Улянчині батьки, навіть не підозрюючи, що в них вже є донечка Улянка і, що, власне, її немає ...

Ще більше посмутнів Дивосвіт. А як же ж він думав, як же ж він міг думати, що зробив добру справу: оживив декого з людей і зробив їх молодими ? А виходить ...

„А може, це не так уже й страшно ? Якщо більше не переводити стрілки того годинника, то люди, того не підозрюючи, ще раз проживуть своє життя, нічого в ньому не міняючи. І колись у своїх батьків знову народиться дівчинка Улянка. А може і справді нічого страшного ?”

Але Дивосвіта щось пекло, щось муляло, наче він вчинив якийсь злочин перед цілим світом.

„Піду до свого дому, де я колись жив. Адже там, напевно, жили мої батьки ... Піду і подивлюся на них. Порадію, а тоді ... ні, я не зможу, не зважуся. Обірвати життя своїх батьків ? І тих господарів годинника ? І інших ?.. Стати знову старим і немічним, коли я зараз молодий та дужий ? Кому буде зле, якщо життя прожити ще раз ? Ще один тільки раз ...”

І Дивосвіт подався у своє село. Він вже навіть не здивувався, коли побачив свою стару хату, котру добре пам’ятав ще з дитинства. На подвір’ї порався батько, несла воду від криниці його мати. Припав до неї і відірватися не міг.

- Мамо !

І більше нічого сказати не міг. Сльози підступили до горла.

- І де ти ходиш, волокито ? – без злості, але з докором сказала мати. – Вдома стільки роботи, а ти все десь бродиш. „Ні, я не зможу обірвати це диво. Не зможу. Нехай ще раз проживуть своє життя мої батьки”.

Але у пам’яті зринала Улянка і докірливо дивилася на нього сумними очима.

- Ти ще житимеш, Улянко. Ти ще народишся і житимеш. Тільки треба трохи почекати, доки виростуть і поберуться твої батьки.

Але Улянка не йшла з пам’яті. Вона мовчала, тільки з

докором дивилася та й дивилася на Дивосвіта. І цей погляд не давав йому спокійно жити.

І вирішив Дивосвіт податися до одного мудреця, про котрого чув ще колись ...

„Адже він, напевно, також живе. Ожив ...” - подумав Дивосвіт і подався шукати того розумного чоловіка. Що він йому скаже ? Бо сам він у тому розібратися не міг.

Довго ходив, довго розпитував у людей про того старця, а таки знайшов і з трепетом став перед його мудрі очі.

- Ага. Таки прийшов ! – наче аж зрадів дідуган. – А я вже думав, що ти не прийдеш.

- То ви знаєте ?

- Авжеж, що знаю. Не хто ж інший підняв і мої кості з могили.

- То я вчинив зле?

- Ну, як тобі сказати ... Для мене – то добре. Хто ж відмовиться ще трохи пожити? Але для декого, як, приміром, для Улянки...

- А ви й про Улянку знаєте ?

- А що ж тут знати ? Улянка чи Тетянка – однаково. Вона жила, а тепер ...

- Але ж час мине – і всі вони знову житимуть. Треба тільки трохи почекати.

- Ні, хлопче. Все має йти за законом життя. Не можна його міняти на свій розсуд. Не можна переводити стрілки того годинника, як кому заманеться. Іди і зроби все, як було. Але не перестарайся, щоб чиєсь життя не обірвалося хоч на день раніше. Іди і постав усе на своє місце.

- І вас тоді не буде ?

- Не буде. Нічого не поробиш. Такий закон життя, не нами придуманий. Що вдієш ?..

Попрощався Дивосвіт зі своїми батьками, ледве стримуючи сльози. Він знав те, чого не знали вони. Довго бродив по селу, насолоджуючись своєю молодістю і силою. А потім пішов у свою комірчину. Добре, що вона, видно, і колись була, тільки нова та ошатніша.

Вночі, коли всі поснули, став Дивосвіт переводити стрілки годинника вперед та вперед. І все дивився на себе в дзеркало, боячись забігти наперед, бо так міг ненароком і своє життя обірвати раніше від свого часу. Бо хто це знає, скільки там у нього попереду залишилося ...

От вже голову йому відкрила сивина. Ось вже він постарів, помарнів.

- Стоп, - сказав сам собі, - того для я саме розірвав ненароком свою чумарку, так і не встиг її зашити. Ось вона, та дірка. Значить, я повернувся у той самий день.

Потім Дивосвіт з жалем розібрав того незвичайного годинника на дрібні частинки і розкидав їх у різні місця, аби комусь колись не прийшло до голови повертати життя назад. Нехай тече своїм плином.

А вранці хтось постукав у двері його комірчини. Це була ... Улянка.

- Дідусю, - по-змовницьки притишено спитала дівчинка, - ну, як там той годинник ?

І дві її кіски здивовано застрибали на голівці.

- Який годинник ? – вдав, що не розуміє, Дивосвіт.

- Ну, той, старовинний.

- А-а, той ... знаєш, нічого у мене не вийшло. Там такий вже мотлох.

- Шкода, - розчаровано зітхнула дівчинка. Це було б так цікаво.

Прокидалося село. Життя йшло своїм чередом, як і мало йти.

ПРИРУЧЕНИЙ ЛЕВ

Якось я сиділа і плакала від гіркої образи. До мене підійшов кіт і сказав ... Так, так, я не помилилася, зовсім по-людськи сказав:

- Не плач. А хочеш, я тобі впіймаю мишу ?

Я здивовано глянула на kota і перестала плакати.

- Ні, дякую, не треба мишу, - сказала я і пересмикнула плечима, бо страшенно боялася мишей.

- Ну, хочеш, я дістану тобі крота ? – не вгамовувався кіт.

- І крота не треба. Дякую тобі, котику. Ти – справжній друг. І я погладила його м'яке хутерце. Кіт замуркотів, вклався біля мене і закрив очі. І, вже зовсім засинаючи, він промуркотів:

- Не розумію, чому ти не хочеш мишу або крота ...

Він вже майже спав, коли мені до голови прийшла думка ... і я стала його будити.

- Котику, котику !

- Ну чого тобі ? Чи може все-таки збігати за мишкою ?

- Ні, Мурчику, не треба. Краще знаєш що ... тільки не спи. Чуєш ? Якщо вже ти вмієш по-нашому говорити ...

- А що тут дивного ? – перебив мене кіт, - всі коти вміють говорити, просто вони не хочуть того показувати. Ти собі уявляєш, що було б, якби всі коти раптом заговорили ? Та їх би просто замучили всякими науковими дослідженнями.

- Добре, котику, добре. Краще скажи, ти хочеш мене розважити ? Мені і справді дуже кепсько.

- Я ж тобі пропонував ...

- Та ні, ні, - перебила я. – Ти краще ... розкажи мені казку. Ти ж, напевно, їх багато знаєш.

- Ну, звичайно. Ми, коти, - найкращі в світі казкарі.

- І хвальки.

- І хваль ... е, ти чого ?

- Та я нічого. То ти розкажеш мені казку ?

- Тобі про кого ? Про котів чи про людей ?

- Та можна і про котів, і про людей. Яку хочеш.
Кіт трохи подумав і почав.

- Це було дуже давно, коли ще не було ні радіо, ні кіно, коли ще люди ходили пішки, і були розумнішими кішки. Отоді на землі жив здоровенний кіт, якого і світ не бачив. І того kota Левом називали.

- Так це ж не кіт, - заперечила я, - це лев. Він в Африці живе. Це цар усіх звірів.

- Не перебивай. Така мудра ! А чи ти знаєш, що лев – це справжнісінький кіт, тільки дуже великий. Ми з ним родичі.

- Ну, добре вже, добре, розкажуй.

- Так оце той лев жив у наших лісах. Та то не біда, нехай би собі жив, всім місця вистачить. Але той лев був дуже кровожадний. Від його реву тремтіли всі лісові мешканці, а також люди, що жили в селі поблизу. Кожного дня той лев кого-небудь з’їдав. Лісові звірі кидали обжиті місця і перебиралися в сусідні ліси. Тоді лев почав слати посланців у село і вимагати для себе то ягня, а то теля. Справжнісіньке лихо було з тим левом. І хоч би тобі один мисливець знайшовся, щоб з ним упорався або принаймні, щоб трохи його налякав. Бачачи з боку людей таке боягузство, лев зовсім знахабнів. Він став підходити зовсім близько до села, і пастухи вже боялися худобу на пашу виганяти, а батьки наказували своїм дітям, щоб вдома сиділи і нікуди не птикалися. Отаке лихо було з тим левом.

А якось прийшов від лева посланець: цар звірів вимагав, щоб йому прислали людського хлопчика для прислуги. Смуток і плач стояв на селі. Ніхто не погоджувався свою дитину на вірну смерть посилати. Та воно й зрозуміло. Але когось же послати треба, бо лев – звір небезпечний, і не хотілося його вкрай розсердити. Сільське начальство довго думало-гадало, а потім вирішило: нехай всі родини, в яких є хлопчики, жеребок тягнуть. Кому випаде, той і пошле сина до лева у прислугу. Ніхто не хотів іти той жеребок тягнути. Довелося силою людей зганяти. А коли всі розібрали ті

жеребки, то заплакала-заголосила бідна вдова, що жила на краю села: саме їй випало свого єдиного сина до лева посилати.

- Ой, синочку мій, мій Василечку, чи ж на те я тебе ростила і плекала, щоб віддати ненаситному звірові ?

Та, плач чи не плач, а робити нічого: треба сина в дорогу збирати. Та й як його збирати ? Що з собою давати ? Хто ж те знає, скільки хлопчик проживе, у лева служачи ? Зібрала мати, що мала, а що - так сусіди принесли, жаліючи бідну жінку та її сина і нишком радіючи, що їх обминула така біда. Василько вже так переживає, так йому страшно, та виду не показує, щоб матір ще дужче не смутити. Аж тут котик до нього підходить, Мурчик, невеличкий, попелястенький, Васильків улюбленчик. Взяв його хлопчик на руки та й аж заплакав з жалощів.

- Прощай, мій котику. Будеш тепер без мене.

А котик і каже:

- Візьми мене з собою до того страшного лева. Може, я тобі в пригоді стану.

- Ні, мій хороший, ти й не уявляєш собі, як це страшно. І я б не йшов, та мушу. Лев тебе з'їсти може.

- Не з'їсть. От побачиш, що не з'їсть. А коли мене не візьмеш, я сам за тобою до лісу піду.

- І не думай. Там у лісі взимку холодно. Якщо лев тебе не з'їсть, то й так пропадеш від холоду та від голоду.

Котик нічого на те не сказав, зістрибнув з колін та й пішов собі геть.

Зібрався Василко в дорогу та й каже матері:

- Не сумуйте, мамо, та не плачте. Ще хто його знає – може все й на добре вийде. Та ще от що: зачиніть-но кота, щоб за мною в ліс не ув'язався.

Та де вже там матері про кота думати, коли рідний син на погибель здому йде.

Пішов Василько, а за ним і кіт. Спершу ховаючись, а потім, коли відійшли вже від села, підійшов до Василька, потерся йому об ноги і пішов з ним поряд.

- Ах, ти, неслуху, - спробував розсердитися Василько на Мурчика, а самому добре було, що хоч якась жива душа біля нього. Нехай і котик, та все ж не сам. Але, щоб ще раз припам'ятати Мурчика, все ж додав:

- Сидів би ти собі в теплій хаті, грівся під грубкою та чекав би, доки мама тобі молока налле.

Та й зітхнув.

Ось і ліс. Та темний, та страшний. Ні пташина ніяка не озветься, ні звірина ніяка не пробіжить. Здається, якби вовк завив, і то б веселіше було. Та раптом здалеку почувся дикий рев, а потім і слова того реву вирізнилися:

- Де той поганий хлопчисько? Невже мені самому за ним іти? Ну, коли вже я піду в село, то з'їм на вечерю його не одного. Страшно стало Василькові. А що робити? Треба йти. І він гукнув, як йому здавалося, голосно, та ліс поглинув його слова, і вони прозвучали майже пошепки.

- Я йду вже, йду.

Ще мить – і хлопчик побачив лева, великого, грізного, з кустратою гривною. Могутні лапи сердито і нетерпляче рили землю, а очі у нього хижо світилися, наче він от-от кинеється на хлопчика.

- А-а, ти прийшов. Ну, нарешті. Та чого ж ти такий малий та худий? Невже в селі не знайшлося нікого дужчого та гладшого? Тобою й не повечеряєш. Та вже добре. Ти мені не для вечері потрібний. Ось що. Ти розчісуватимеш і доглядатимеш мою гриву. Та й взагалі ... мене. Бо я – цар. А що то за цар, коли у нього грива закудлана? Служитимеш мені три роки, три місяці і три дні. Якщо добре служитимеш, я відпущу тебе додому, а якщо зле, тоді начувайся: не бути тобі живим.

- Добре, пане, - сказав Василько, зрадівши, що зараз його лев не їстиме. А за три роки Василько неодмінно щось придумає.

- Але дозвольте мені піти додому за згреблом, котрим я чистив коней. А то чим я вашу царську гриву розчісуватиму?

- Добре. Біжи вже. Та приходь скоріше, щоб я тебе не чекав.

- Скоріше не можу – дорога далека. Хіба що ви, пане лева, люб’язно погодитесь мене відвезти.

- Ти що ! Щоб я, цар звірів, та віз якогось хлопчиська ? Ну, та вже добре, треба ж колись і милостивим бути. Так чинили усі царі. Сідай на мене та кажи, куди їхати треба. Хлопець сів на лева, як на коня, гуцикає та прутиком махає, ніби й справді його поганяти зібрався. От шкода тільки, що ніхто з хлопців зараз його не бачить, сидять десь там по запічках, мамині пестунчики. А він, Василько, он який хоробрий: на левові верхи їде та ще й пісеньку якусь мугикає. Їде Василько. Все живе поховалося. Люди нишком із схованок виглядають: що це за проява така ? Під’їхали під ворота, Василько і гукає:

- Відчиняйте, мамо, я на часинку заїхав.

Вийшла мати, бліда, як полотно, але, коли побачила, як її син хвацько на леві гуцикає, нестримала посмішки і тихо сказала:

- Ну й шибеник. Такий і лева загнуждає.

А Василько зіскочив на землю і почав збирати все, що там треба: не пішки ж їде.

- Чим же пригостити твого пана ? – забідкалася мати.

- А я, мамо, ще й сам не знаю, що пан лев полюбляють їсти, - сказав Василько.

- Ну, хіба ось пиріжки та молоко.

Та й поставила перед левом миску з пиріжками та дійницю з молоком.

Лев подивився з недовірою, нюхнув ...

- Пахне смачно. Хоча й не м’ясо.

Та й ну наминати пиріжки та запивати їх молоком.

„А ті люди не такі вже й дурні, - думав собі лев, - диви, як смачно їсти придумали”.

Випроваджаючи Василька, мама навіть трохи заспокоїлася: а може якось обійдеться. Адже зумів той шибеник верхи на лева сісти. Ніким не помічений, котик біг собі за ними і з жахом і захопленням дивився на свого малого господаря.

„Ото сміливий. Він, Мурчик, нізачо так не зміг би. А може й зміг би. А чого ж ?.. Зміг би!

Він теж сміливий. Ну, може, не такий, як його господар, та все ж ...”

Ситий лев поволі плентався до лісу. Настрій у нього був миролюбний.

- Послухай ... як там тебе ... а твоя мама часто такі пиріжки пече?

- Та ... коли я жив з нею, часто пекла, а тепер – не знаю.

- Ми ще колись до неї в гості заїдемо. Добре ?

- Заїдемо. Чому б не заїхати ?

І став Василько жити в лісі поблизу лева. Змайстрував собі сякий-такий курінь, котика свого в ньому оселив та й зажили. Кожного дня він старанно розчісував лев”ячу гриву, чистив згреблом йому боки. Спершу лев образливо рикав, бо закудлану гриву довести до пуття було нелегко.

- Тerti, козаче, отаманом будеш, - казав йому Василько, як не раз казала йому мама.

- А що таке отаман ? – допитувався лев, - це цар ?

- Ні, це вище від царя.

- Невже є ще хтось вищий за царя ?

- Аякже ! Є. Козацький отаман, гетьман. Він, як захоче, то кого завгодно перемаже.

- То, може, мені бути не царем, а отаманом чи гетьманом?

- Ні, з тебе не вийде ні гетьман, ні отаман. Залишайся вже царем.

- А чому не вийде гетьман ? Якщо я захочу ...

- Ні, не вийде. Щоб бути гетьманом, треба бути козаком. Гетьмана козаки обирають. А щоб бути царем, великого розуму не треба: ричи голосніше та їж кого попало.

- То я, по-твоєму, дурень ?

- Ну, я того не сказав, але ...

- Але подумав. Ой, дивись мені ...

- Не треба сердитися, а то грива їжачиться і погано вкладається.

Так і жили. Василько котику час від часу до мами із звісткою посилав - сказати, що він живий і здоровий. Іноді й сам бігав, щоб сяких-таких припасів принести. Іноді Василько розкладав вогнище і пік картоплю. Тоді приємний запах розходився по всьому лісу. До вогнища лев не підходив – боявся. Він здалеку принохувався, форкав, неначе кінь, і здалеку голосно гукав:

- Що там у тебе так смачно пахне ?

І хлопець пригощав лева печеною картоплею. Нічого, що не м'ясо, смакував.

А якось Василько приніс від мами аж цілий кілограм цукерок, львівських, „світочівських”. То що б Ви думали ? Лев ум'яв всі цукерки і сказав, що нічого смачнішого він в житті не їв.

По короткім часі боки у лева залисніли, грива стала просто-таки розкішна, ніби її щойно „Альгопиксом” помили. Лев довго ходив видивлятися на себе у воду. Повернувся задоволений і сказав:

- Тепер я справді схожий на царя. Та я просто красень. Таких левів, як я, і на світі більше нема. Ти, Васильку, просто молодець. За цей час лев непомітно для себе якось подобрішав, посумирнішав і вже просто так підходив до Василькового куреня, щоб якусь там годину-другу поговорити.

- По-моєму, він вже приручився, - сказав якось котик до Василька.

- Як це „приручився” ? - не зрозумів хлопчик.

- Ну ... ти його приручив. Розумієш ? Ти – ніби отой ... ну, як їх називають ? Що в цирку ...

- Клоуни ?

- Ні, оті ... Дрисерувальники, згадав.

- Який вже там з мене дрисерувальник ? Розчісую гриву, а сам аж тремчу від страху, щоб лев мене не з'їв.

- Головне - щоб лев того не знав, що ти його боїшся.

- А думаєш, він не знає ?

- Ні, не знає. І я б не знав, якби ти мені не сказав. Ти, Васильку, дуже сміливий.

- Та де вже там ! Але я, Мурчику, дуже тебе прошу, не попадайся хоч ти левові на очі. З'їсть тебе - і не помітить.

- Та я не попадаюся.

- А вчора ? Ти перед самим левом пробіг. Він ледве тебе не побачив. Знаєш, як я за тебе злякався ?

- Це я за мишкою біг. Так захопився, що й за лева забув.

- Йшов би ти, котику, краще додому. Сидів би там біля мами. Мені б спокійніше було.

- Що мамі з мене толку ? Ні води не принесу, ні дров не врубую. Так, одна морока. Тільки дурно молоко п'ю.

- Ну-ну ! Ти вже так не кажи. А миші ? Ти до мишей спритний.

- Е-е, що миші ! Я вже їх там всіх переловив. А нові ще не завелися. Краще я вже буду з тобою. Тобі веселіше буде, та й мамі час від часу звістку про тебе принесу. Знаєш, як вона радіє. А вже що частує мене, то й не питає, бо слинка потече. Але слухай, здається, лев іде. Ой, я ховаюся. Добре, що в лісі запахів багато: він мене і не почує.

До куреня підходив лев. Рик його якимось перемінився: перестав бути таким грізним.

А може це просто Василько вже до нього звик.

- Гей, хлопче, як тебе там, виходь, будеш мене прибирати.

- Ще ж рано. Зараз доснідаю і вийду.

- А що ти там маєш смачне ? Дай і мені шматочок. Я ще й на полювання не ходив. А вполувати когось-таки треба. Сьогодні у мене гість – мій далекий родич з Африки приїжджає.

- А в тебе ще й родичі є ?

- Є, є. Так, звичайний собі лев. Не те, що я, - цар. Знаєш, там в Африці левів багато, то не можуть же всі вони бути царями. Це я тут один такий, і всі мене бояться.

- А це хіба добре, коли бояться ?

- А чому ж зле ? Звісно, що добре.

- Але ж ніхто не любить.

- Так, то правда. Мене не любить ніхто. Всі тільки бояться. А чому ти мене не боїшся ?

- Ну, бо я сміливий, я – козак.
- Жаль, що я не можу бути козаком.
- Ти - цар. А царі козаками не бувають. А скажи, як же твій родич перепливе через море ?
- Не море, хлопче, а океан. О, там стільки води. Ти й уявити собі не можеш.
- А ти звідки знаєш ?
- Бував колись ...

І лев тяжко зітхнув.

- То як же твій родич перепливе через той величезний океан?

- Та ... є у нас один знайомий кит-перевізник. Такий собі дивак. Шає по морях, по океанах і перевозить, кому куди треба. Справжній тобі корабель. Ну, давай вже, що там маєш, бо їсти дуже хочеться.

Василько вийшов, несучи декілька здоровенних куснів хліба з маслом і ковбасою. Саме вчора до мами бігав, трохи харчу приніс.

- Я розумію, це тобі мало, але все-таки хоч трохи.
- Смачно, дуже смачно, жаль, що мало. І чому ви, люди, так мало їсте ? Ти, хлопче, мене прибереш, а сам хоч і до мами йди на кілька днів. Боюся, щоб мій африканський гість тебе не з”їв.

„Ага, боїться, щоб не з”їв ! – подумав Василько, - значить, сам їсти мене не збирається. Це вже добре”.

Коли лев пішов, Василько і каже до котика:

- Слухай-но, Мур, давай заховаємося і послухаємо. Дуже вже мені кортить почути, про що ті леви говоритимуть.
- А це хіба не небезпечно ? – спитав кіт і зіщулився.
- Та трохи ризику, звичайно, є. Та цікаво ж.
- Ну, то давай.

І вони приховалися поблизу лев”ячої галяви. Щойно вони тільки заховалися – аж тут почувся рев, що розлігся по всьому лісі.

- Це не нашого лева голос, - прошепотів Василько. А тим

часом на галяву вийшов чужий лев: грива закудлана, весь у реп"яхах і якомусь ломаччі.

- Справжнє страховисько, - промуркотів кіт. – У нас жоден бездомний пес не дозволив би собі бути таким нечупарою.

- Тихо будь. Хоч би нас не зачув. Бачиш, як мордою водить. Чужак і справді повів мордою вліво, вправо, принюхався і ще раз заревів. Здалеку почувся голос лева-господаря. А згодом він і сам вийшов на галяву, несучи впольовану косулю. І тут леви почали ревти у два голоси. Аж земля тремтіла від того реву. Це у них, мабуть, привітання таке було. Привітавшись отак, леви стали шматувати нещасну здобич. А поснідавши, повели розмову.

- Ну, як ти тут ?

- Та ... царюю потрохи.

- Я бачу, ти змінився. Доглянутий, боки аж лисняться. А грива, грива яка ! Чи ти з нею в перукарню ходиш ?

- Та ні, в перукарню я не ходжу, а так, слуга мене доглядає, дитинча людське.

- І ти його не з"ів ?

- А хто ж мене тоді глядітиме ?

- Другого візьмеш.

- Е, ні, той другий доки навчиться. А цей вже все знає.

- Е, щось мені це не подобається. Дивися, щоб тебе часом не приручили.

- А що це таке „приручити” ?

- Це, коли людина левом керує, заставляє лева робити те, що їй хочеться.

- Не мели дурниць. Я – цар, єдиний лев у цих місцях. Хто б мене міг заставити щось робити ? От минує строк його служби – три роки, три місяці і три дні – і я його напевно що з"ім, бо не схочу, щоб ще в когось була така пишна грива. А зараз нехай ще поживе.

- Ну, давай трохи подрімаємо. Натомився я, доки до тебе добрався.

І леви сито замуркотіли, що тобі справжні коти.

Василько зі своїм маленьким приятелем пішли собі в село. Хлопчик ніяк не міг заспокоїтися після почутої між левами розмови.

- Ах, ти, лев"яча несить, - сердився Василько, - таки має намір мене з"їсти. Лютий і підступний звір – сказано: хижак. Та нічого, у мене є ще час. Я таки мушу його приручити. Мушу. А ти, котику, мамі щоб не смів розповідати про розмову між левами. Чув?

- Та я хіба не розумію?

- То все пусте. Меле гривастий дурень, що йому заманеться.

Минуло кілька днів. Василько з котом поверталися до лісу, несучи для лева чимало пиріжків і горщик солодкої вівсяної каші. Прийшли, прислухалися – тихо. Підкралися до галяви, а їхній лев сам. Сидить, сумний такий, понурий, вухами пряде. Василько й вийшов. А за ним зопалу ледве й кіт не вискочив. Василько аж цикнув на нього.

- Здоров був, царю ! – привітався з левом.

- О, це ти! А я вже без тебе й засумував. Зовсім занудився. Чого б це? Не знаєш? Чи не означає це часом, що ти мене приручив?

- Та ні, не означає.

- Гляди мені. Коли приручиш, то начувайся.

- Та що ти ! Навіщо б я тебе мав приручати ? Ось на лишень, спробуй. Тут моя мама гостинців тобі передала.

- А що таке гостинці ?

- Це, коли смачно, і тобі полювати за тим не треба.

Лев, муркочучи від задоволення, почав уминати і пиріжки, і вівсяну кашу.

- Дуже смачні гостинці. Добра в тебе мама. Слухай-но, а вона часом не хоче мене приручити ?

- Та навіщо ти їй здався ?

- Е, е ! Що це ти собі дозволяєш ? Як це: „навіщо я їй здався”?

Я ж цар !

- А навіщо моїй мамі цар ? Їй би коня, корову.

- Слухай, а може, давай ми і твою маму до лісу заберемо.

Нехай вона тут такі пиріжки пече та кашу варить.

- Е, ні, пане леве, маму я тобі не дам. Та й не зможе вона тобі тут пекти та варити. Тут ні печі нема, ні продуктів. Краще вже давай ми тебе з лісу заберемо. Житимеш у теплі, не треба буде тобі полювати, а я тебе доглядатиму і годуватиму.

- Невже таке можна було б зробити ?

- А чому ж ні ? Є такі розумні звірі, що так і живуть. Хочеш – в цирку виступай, хочеш – просто так у звіринці живи.

- Е, хлопче, чи не хочеш ти мене часом приручити ?

- Та що ти ! Такого я собі і не думав.

- Ну, гляди мені !

Час спливав. Вже добігали три роки і три місяці Василькової служби. Тим часом лев ставав все похмурнішим. Він вже не ревів на весь ліс, а годинами лежав біля Василькового куреня. Хлопець, живучи у лісі на чистому повітрі, виріс та змужнів, став дужим та спритним. Його Мурчик надивуватися не міг. Та й сам він з маленького кошеняти виріс у розкішного сильного kota. На селі тепер жоден кіт не міг би дорівнятися до нього. Але зараз обидва вони, і кіт, і хлопчик, тривожилися, бо добре пам'ятали розмову між двома левами.

І от нарешті настав останній день Василькової служби. Розчесав Василько востаннє левову гриву і сказав, відійшовши про всяк випадок далеченько від свого грізного господаря:

- Що ж, пане леве, відслужив я тобі сповна свій строк. Тепер би годилося, аби ти дотримав свого слова і відпустив мене додому. Там мати мене вже зачекалася.

Лев сумно понурив голову.

- А чому ти, Васильку, наче боїшся мене ? Невже ще не звик до мене за такий довгий час ?

- Та звикнути – то я звик. Але як же б я мав тебе не боятися, коли чув я вашу розмову з твоїм африканським

родичем? Чув я, що ти мене за вірну мою службу з'їсти збираєшся.

- І ти повірив ?

- А чого б тобі брехати твоєму родичеві ?

- Та це я навмисне так йому сказав, щоб він не глузував з мене, що ти мене приручив.

- То я вже можу йти додому ?

Лев довго мовчав, а потім сумно сказав:

- А ти мене таки приручив, паскудний хлопчисько.

- І не думав я тебе приручати, - заперечив хлопець.

- Може й не думав, але таки приручив. Тепер мені буде дуже важко без тебе. Я думатиму про тебе, сумуватиму за тобою.

- Нічого, забудеш.

- Ні, не забуду. Я буду тепер зовсім самотній.

- То перебирайся в Африку, до свого родича.

- Ти ж зі мною не помандруєш ?

- Звичайно, ні. Що б я там мав робити ?

- От бачиш ... – сумно зітхнув лев. – Ти забув одну відому істину. Її сказав колись один розумний чоловік ...

- Що ж це за істина така ?

- А істина така: якщо хтось когось приручив, то він має нести за нього відповідальність. А ти готовий залишити мене отут в лісі, прирученого і самотнього.

- Але ж я не з своєї волі тебе приручив. Ти змусив мене тобі слугувати, забрав мене від моєї матері, готовий був мене з'їсти. Я боронився.

- Так, я завинив перед тобою. Тепер я покараний.

Лев виглядав таким нещасним, що Василько не стримався, підійшов до нього і погладив його розкішну гриву.

- То ходімо зі мною. Я відведу тебе в звіринець чи в цирк. Там тобі буде і тепло, і ситно. Я тобі вже розповідав. А я влаштуюся там на роботу і буду тебе доглядати. Я буду завжди з тобою.

- А воля ? Ти забув, що я – вільний, хоч і приручений. Хоча приручений – це вже не зовсім вільний.

- Я не знаю, чим тобі допомогти. Хотів би допомогти, та не знаю як. У звіринець ти не хочеш, в Африку теж.

- Перше, ніж ми з тобою розійдемося, я хочу тобі щось подарувати. І лев дістав зі схованки ... шматок ланцюга.

- Що це ? – здивувався хлопець.

- Це залишок того ланцюга, котрим я був прикутий у залізній клітці.

- А хто ж тебе прикував ?

- Люди. Вони зловили мене в африканських джунглях і, закованого, привезли сюди.

Чудом мені вдалося втекти. І тоді я оголосив себе царем. Оцей шматок ланцюга завжди нагадував мені про те, що треба цінувати понад усе свою волю. На, візьми той ланцюг і пам'ятай про того, кого ти приручив.

- Мені жаль тебе, - сказав Василько. – Що ж ти тепер робитимеш ?

- Буду добиратися в Африку. Житиму в джунглях, серед своїх.

- Але ж ти там не зможеш бути царем.

- Приручений лев – це вже не цар. Але я не можу промінати свою волю на теплу і ситу клітку. Та я завжди пам'ятатиму тебе, бо ти мене приручив. Я простив людям причинене мені зло і ніколи їм не робитиму кривди. Прощай.

- Стривай, я покажу тобі свого маленького друга. Він був тут зі мною увесь цей час. Тільки дай мені слово, що ти його не з'їсиш.

- Ні, не з'їм. Не той у мене зараз настроїй.

- Мурчику, виходь, - покликав Василько. – Виходь, не бійся.

І на галяву вийшов кіт. Вийшов і відразу чкурнув на дерево. Лев аж засміявся.

- Спритний. Що це за створіння таке ?

- Це – кіт, Мурчик. Він – мій справжній друг. Коти живуть з людьми.

- У клітках ?

- Ні. Вони вільні. Це мій кіт.
- Якщо він твій, то він уже не вільний. Ти приручив його?
- Ні ... – хлопець засміявся, - скорше Мурчик приручив мене.
- Я заздрю твоєму котові. Послухай, малий, тобі не здається, що ти чимось схожий на мене ? Ми часом з тобою не родичі?
- Так, родичі, мені колись розповідала про це бабуся.
- Ти приручив цього хлопця ?
- Так він каже.
- Тоді ти за нього несеш відповідальність. Ну, що ж, ідіть вже. І я піду. Буду добиратися в свою Африку.
- А ти не сумуй, - сказав Василько, - ти повертаєшся додому, а це не так уже й зле. Навпаки, це навіть дуже добре.
- Певно, що так.
- Щасливої тобі дороги, - сказав Василько.
- Нехай тепер у тебе почнеться нова казка, - додав кіт.

Василько повертався додому. Поруч з ним гордо йшов великий і сильний Мурчик і скося поглядав на домашніх котів: мовляв, ну-ну ... начувайтесь. Їх зустрічало ледве не все село. Щаслива і усміхнена Василькова мати витирала слюзи. Всі вже знали, що лев більше не погрожуватиме їм. І все це – заслуга отого Василька, що з малого і худого хлоп”яти перемінився на міцного і вправного юнака. Пастухи гнали на пашу худобу. Діти бавилися на вигоні. Село починало жити своїм звичним життям. Сільське начальство подарувало Василькові з його матір”ю і, звичайно, з котом Мурчиком нову простору хату. Кіт негайно кинувся її по-господарськи оглядати: а може там десь завелися миші. Спокій і лад панував скрізь – і це був найщасливіший кінець для найгарнішої казки.

АГОВ

Жили собі дід та баба, і була в них ... ні, не курочка ряба, а дівчинка Оля. Чи то їхня була, чи сирітку якусь пригріли, а називала вона їх батьком-матір'ю та шанувала їх, як то годиться. А що вже старі її любили – то й не сказати. Не нахваляться нею:

- І розумна вона в нас, і слухняна.
- А що вже робітниця.
- І в'язальниця. І вишивальниця.

А люди слухали ... і що ? А нічого. Бо все це правда була.

От пішла якось Оля до криниці – води принести. Нахилилася над криницею та як гукне:

- Агов !

А з криниці їй:

- Агов !

Аж злякалася дівчинка.

- Що це ?

Та поблизу нікого не було, щоб про те спитати.

- То мені здалося, - заспокоїла себе Оля та й опустила відро, щоб набрати води. Не вперше дівчинка по воду прийшла, а якось лячно їй те відро витягати.

- Дурниці, - сказала Оля. – Сама себе налякала.

Та й аж засміялася. Стала дівчинка воду тягнути. А відро важке таке, як ніколи. Витягнула - аж там у відрі щось страшне сидить: головате, окате, павук – не павук, жаба – не жаба. Всі свої очі на дівчинку витріщило, пашу відкрило, - здається, так і проковтне.

- Ой, - злякано зойкнула Оля і вже хотіла опустити відро знову в криницю, та страховисько заговорило.

- Стривай. Ти кликала мене.

- Хто ти ? Я тебе не кликала.

- Кликала, кликала. Ти гукала над криницею „Агов!” ?

- То й що ? Я просто так собі гукала.

- А хіба не казали тобі батько та мати, що не можна

нахилитися над криницею, а тим паче у криницю гукати ?

- Казали, - ледь не плакала Оля.

- Я більше не буду.

- А більше й не треба. Я – АГОВ. Ти кликала мене – і я прийшов. А тепер я заберу тебе у своє царство.

- Але я не хочу в твоє царство.

- А хто тебе питатиме ? Сідай у відро – і я опущу тебе в криницю. Там ти відтепер житимеш.

Оля хотіла втекти, але її ноги були чомусь неслухняні, наче до землі приросли. Дівчинка заплакала.

- Не плач. Я до води звик. Сльозами криницю не доллеш. Марно дівчинка кликала на допомогу. Поблизу нікого не було. Агов посадив її у відро та й опустив у криницю, а потім скочив туди й сам. Оля думала, що вона відразу й утоне в тій криниці, адже казали, що вона глибока. Але ж ні. Дівчинка якимсь дивом опустилася сухісінька на саме дно, а тут і Агов її наздогнав.

- Тепер сюди, - сказав він, відчиняючи збоку непомітні дверцята.

- Сюди, - підштовхнув він Олю, що було зупинилася. Пройшли ще трохи по вузькому вологому підземеллі – і опинилися в якомусь помешканні, що, правда, мало скидалося на світлицю, але тут була ціла родина таких, як тато, аговчενят, великих і маленьких. Тут була і поважна мама Аговчиха, що здавалася трохи симпатичнішою за свого чоловіка. Оля з острахом дивилася на ту чудернацьку родину і ніяк не могла зрозуміти, для чого її сюди привели.

- А гляньте-но, кого я вам привів, - звернувся Агов до малечі. – Це людська дівчинка. Тепер вона житиме з нами. Її звати ... стривай, а як тебе звати ?

- Оля, - сумно промовила дівчинка і все дивилася та й дивилася на маленьких аговчενят, що стрибали довкола неї, приспівуючи:

- О-ля, О-ля-ля ! О-ля, О-ля-ля !

Їй було лячно і неприємно. Звідкись у світлицю проникало

сонячне світло. Воно було не яскраве, а якесь наче бліде, але це все-таки було світло.

”Значить, там десь має бути вихід, зв’язок зі світом, - подумала дівчинка. – Десь там тато з мамою мене шукають. Але вони мене тут ніколи не знайдуть”.

Та й заплакала. Здивовані аговчата зупинили свій танок і ошелешено глянули на Олю.

- Чого вона ? – спитав найменший Аговчик.

- Та то вона так, з непривички. Нічого, звикне, - відповів Агов-старший.

- А вона тепер завжди-завжди у нас житиме ? Вона буде наша?

- Так, - сказав Агов. І Оля ще дужче заплакала. Малі аговчата здивовано і трохи співчутливо дивилися на неї і закидали свого батька безліччю запитань.

- А де її мама ?

- Чи буде вона з нами бавитися ?

- Чи знає вона казки ?

Агов відповідав, що мама дівчинки живе там, наверху, що Оля тепер житиме з ними, що вона мусить з ними бавитися, бо інакше ... він не сказав, що буде, коли Оля не захоче бавитися з його дітьми, але дівчинка зрозуміла, що це буде щось страшне.

- А казки, казки, - вистрибував найменший Аговчик.

- Ось тільки вона перестане плакати, то відразу й почне розповідати вам казки. Людські діти їх багато знають.

А потім звернувся до Олі:

- Зараз же перестань плакати. Я тебе не для того сюди взяв, щоб ти смутила мою малечу.

Мама Аговчиха заступилася за дівчинку:

- Нехай поплаче. Йй жаль за батьком та матір’ю. Хіба ж ти того не розумієш ?

- Ще ти з нею заплач, - розсердився Агов і вийшов.

Оля плакала, аговчата дивилися на неї сумно і співчутливо, а потім їм набридло і вони пішли собі бавитися,

ніби Олі й на світі не було. Мама Аговчиха підійшла до неї і тихо сказала:

- Ну, годі тобі. Заспокойся. Однак вже нічим не зарадиш. Житимеш тепер у нас.

- Я хочу додому.

- Ти ж розумієш, що це неможливо. Звикай до нас і перестань плакати, бо як повернеться чоловік, як побачить, що ти й досі плачеш, тоді лихо буде.

А сама думала:

„Даремно чоловік взяв людське дитинча. Чує моє серце, воно не принесе нам щастя. Аби тільки лиха не накликало”.

Оля ще трохи поплакала та й почала роздивлятися довкола. Дівчинка конче хотіла знати, звідки сюди проникає сонячне світло. Це була маленька надія на порятунок. Під самісінькою стелею вона побачила малесеньке віконечко, все затягнуте павутинням.

„Тепер зрозуміло, чому те світло таке бліде”.

Але тут раптом промінець зовсім погас.

„Сонце зайшло, - зрозуміла дівчинка. – Ніч. А де ж я тут спатиму?”

І Олі згадалося її м’яке, тепле ліжечко з пуховими подушечками і легкою ковдрою. Вона хотіла знову заплакати, але тут підійшла мама Аговчиха і лагідно сказала:

- Ходімо, я покажу тобі, де ти будеш спати.

- Оля увійшла в спальню. Аговчата вже лежали у підвішаних до стелі колисочках з міцних ниток павутиння. Оля з острахом подивилася на порожню колисочку, явно приготовану для неї.

- Лягай, лягай, - підбадьорила її Аговчиха, - вона міцна і м’якенька.

Дівчинка дуже боялася павутиння, змалку боялася. Їй було дуже неприємно. А що мала робити? Зітхнула та й лягла. Колисочка і справді була м’яка, але ж, як подумав Оля, що це – павутиння, то аж стиснеться вся у маленьку грудочку.

Агочиха вийшла, наказавши дітям спати. Аж тут обізвався найменший Аговчик.

- Ми можемо розмовляти, але тихенько. Тепер ти нарешті можеш розказати нам казку ?

- Ні, ні, - загукали інші аговчата. – Казку потім. Нехай спершу розкаже, де вона живе ... тобто жила.

- Ти жила в норі ? – запитало котресь аговчєня.

- Ні, я живу ... жила на землі, в гарненькому веселому будиночку з великими вікнами. Зранку, як тільки прокидалося сонечко, воно обов’язково заглядало в моє вікно. Біля нашого будиночка цвіте багато квітів. А садок – це справжнє царство яблук і грушок. Недалеко ліс – цілий зелений світ. А в лісі є багато смачних ягід, і скрізь квіти. З лісу вибігає річечка, а вода в ній така чиста, тепла і ласкава, що й вилазити з неї не хочеться. А сонце таке яскраве і тепле.

- А як це ? Як це ?

- Я не знаю, як вам пояснити. Це треба побачити. Блакитне небо, а по ньому легенькі білі хмаринки ... Земля така велика-велика. Скільки б не біг, не добіжиш до кінця.

- А якщо цілий день бігти і ще ніч ?

- Однак не добіжиш.

- А якщо сто днів і ще сто ночей ?

- І однак не добіжиш до кінця землі, бо вона дуже велика.

- Ого !

- Дуже цікаво. І як би все те побачити ?

Дівчинка зітхнула. А найменший Аговчик сказав:

- А я якось прошмигнув за татом і вже було виліз з криниці. Я сів на цямриння і побачив той зелений світ, про котрий ти так гарно розповідала: і небо, і сонце, і траву ...

- Він бреше, бреше.

- Ні, не брешу. Але я ще не встиг все добре роздивитися, як до мене підійшов якийсь страшний звір, кудлатий, хвостатий, та як загавкає.

- Це Бровко, - радісно скрикнула Оля, - це собака тітки

Марії. Він зовсім не кусається, він тільки гавкає. Бровко, напевно, бавитися з тобою хотів.

- Не знаю, але я дуже злякався і шаснув у криницю. А тут мене тато помітив та й загнав назад додому.

Всі замовкли і непомітно почали засинати, як після гарної казки. Заснула і Оля, натомлена своїми неймовірними пригодами.

Вранці Оля відкрила очі і подумала, що це їй наснився страшний сон, та потім вона згадала все, що з нею сталося, і знову засумувала. Зате аговчата були веселі. Вони обступили свого батька і гукали:

- Хочемо на сонце. Хочемо до лісу. Пусти нас.

- Що це за вигадки? Це ти, негіднице, їм нарозказувала? Що ви її слухаєте? Все це – казка.

- Хочемо у казку! Хочемо у казку! Пусти нас! - не вгамовувалися аговчата.

Агов розсердився і пішов геть. Пішла кудись і Аговчиха. Діти залишилися самі.

- От якби обмести павутиння із он того віконечка, - сказала Оля, - тоді б ми, може, щось і побачили.

Всі дружно взялися за роботу, і через якийсь час віконце було чисте, і сонце так і сяло в оселі. Але віконечко не відчинялося і було зовсім крихітне.

- Крізь нього не пролізе навіть найменший Аговчик, - сумно подумала Оля.

Всі аговчата були не такі вже й погані, і Оля з ними швидко подружилася. Вони жаліли дівчинку і, якби могли, то відпустили б її додому, але аговчата не знали, як це зробити. Дівчинка розповідала їм найцікавіші казки з тих, що їй розповідала мама.

Але аговчатам було важко їх зрозуміти, бо вони ніколи не бачили ні лісу, ні річки, ні квітів, ні блакитного неба. Оля з радістю все їм би показала, і нехай би потім вони поверталися до свого дому, якби тільки захотіли. Але Оля була певна, що той, хто хоч раз побачив небо, сонце, квіти, дерева і траву,

увесь прекрасний світ, ніколи не погодився б повернутися сюди, в ту оселю, де сиро і темно.

- Я жив би у лісі, - замріяно сказав найменший Аговчик, - або ні ... а можна, щоб я жив десь поблизу від тебе ? Ну, скажімо, у твоєму садку, про котрий ти так цікаво розповідала.

- Звичайно, можна. Я поселила б тебе у дуплі престарого дуба. Тобі було б там тепло і затишно.

- А ти приходила б до мене і розповідала б мені найцікавіші казки.

- Звичайно, - погодилася Оля. – Як би мені залізти аж до того віконечка, - мрійно сказала дівчинка, - я б хоч побачила, куди воно виходить.

Аговчата дружно взялися їй допомагати. Вони склали справжню піраміду з усього, що було в їхній оселі, а на ту піраміду мала залізти Оля. Вона спробувала, але тут-таки впала і боляче вдарилася. Та це її не зупинило, і Оля обережно полізла знову. І ось вона стоїть на самому верху пірамідки, а в неї над головою бажане віконечко. Дивитися було вкрай незручно, треба було задирати голову, а так легко було і впасти. Але Оля дивилася, роздивлялася: де ж це вона ?

„Це ж мусить бути недалеко від криниці, - міркувала дівчинка. – А – а, це либонь яроч. Он старезна липа ... і кущі, і бур’яни ...”

Раптом вона почула знайомий гавкіт, а потім і побачила знайому цікаву собачу мордочку. Та це ж Бровко, собака тітки Марії.

- Бровку, Бровчику, - поклікала дівчинка, ледь не плачучи. – Я тут, мій хороший, я тут ! Біжи додому.

Але Бровко вже й сам знав, що йому робити. Він біг і голосно гавкав. Аговчата більше не витримували. Вони всі дряпалися на пірамідку і конче хотіли, аби Оля їх підсадила до вікна. Дівчинці було неприємно брати в руки ті створіння, але вона тамувала в собі гидливість і підіймала по черзі до вікна кожне аговчення.

- Здається, мама йде, - сказав найменший Аговчик. І всі миттю позіскакували додолу. Ще не встигли вони дорешти розібрати свою пірамідку, як увійшла мама.

- Що це ви тут наробили ? Хіба можна вчиняти отакий гармидер ? Негайно поставте все на місце. Ні на хвилину не можна вас залишати самих. Олю, ти ж тут найбільша, мушиш за ними трохи дивитися. Добре, що батько не надійшов. Було б нам.

- Я зараз все поставлю, - сказала Оля і кинулася допомагати аговчатам, дослухаючись, чи не загавкає Бровко. Але за загальним гармидером нічого не було чути.

Раптом зі стелі посипалося скло: хтось знадвору розбив віконечко. Тепер Оля виразно почула гавкіт Бровка і голос мами:

- Олюню, донечко, ти тут ?

- Тут я, тут, - ледь не плачучи, гукала Оля. Вона кидалася то в один, то в другий бік, але без пірамідки не могла вилізти.

- Чекай, доню, чекай, ми тебе зараз визволимо.

Зі стелі посипалася земля і глина. Аговчата злякано поховалися по кутках. Тільки найменший Аговчик вистрибував і гукав:

- О-ля-ля, візьми мене з собою. Я буду жити у лісі чи в твоєму садку. Я буду бігати по великій-великій землі.

Тут увійшов Агов-старший. Його засліпило яскраве сонячне світло, і він стояв, нічого не розуміючи.

- Що тут відбувається ? – крикнув Агов.

- Це прийшли за Олею, - тихо сказала Аговчиха. – Їх можна зрозуміти. І я б за своїми ...

- Що ? Руйнувати мою оселю ? Та я вам ...

- Вгамуйся. Не галасуй. Оселю ми нову збудуємо. Ти б краще про дітей подумав, - тихо сказала Аговчиха.

А в розширений отвір уже спустився Олин тато. Він підняв дівчинку на руки і підсадив наверх, де вона відразу ж потрапила в обійми мами. Бровко гавкав і весело стрибав, намагаючись лизнути Олю.

- Молодець, молодець, Бровчику, дякую тобі, - гладила Оля схвильованого собаку. – Без тебе я б пропала.

Олин тато виліз, сердито показуючи кулак Агову.

- Павуче плем”я ! Ваше щастя, що мені ніколи. Я б вам...

Вони всі стояли у неглибокому ярочку, що був поблизу криниці. Він був захищений всяким мотлохом. Люди скидали сюди всякий непотріб.

- От що буває, коли ніхто не дбає про екологію. Завтра все це розчистимо, - сказав Олин тато.

Тут дівчинка опустила очі і побачила малого Аговчика, що ховався в зеленій траві.

- Ти куди ? Негайно вертайся додому, - суворо сказала Оля.

- Ні, я буду жити тут, - пропищав Аговчик.

- З ким ти там розмовляєш ? – нахилився тато. - Та бий його.

І вже хотів було вдарити Аговчика ногою. Та Оля заступила його і сказала:

- Ні, тато, не треба. Це також екологія. А ще він мій друг. Я йому пообіцяла, що його тут ніхто не скривдить. Ми віднесемо його в дупло старого дуба. Там він буде жити.

- А Оля мені розказуватиме казки.

Всі посміхнулися і рушили додому. Попереду йшов тато і власноруч ніс малого Аговчика. А позаду біг щасливий Бровко.

ПРО ПАНА, ІВАНА ТА СКРИНЮ ХИТРОЩІВ

Жили собі на світі чоловік та жінка. Бідні були. Жили зі своєї праці, зате в злагоді та радості. Мали собі хатину, садочок та нивку невеличку. З того і жили. Як кажуть, бідні, але гідні. Їхня чепурненька хата завжди славилася гостинністю, а найбідніший чоловік не виходив звідти голодний і без шматка хліба.

Трьох синочків їм Бог послав – теж втіха чимала. Старший і середульший – так собі: до роботи не дуже, до навчання – ніякі. Зате хотіли добре жити і смачно їсти. Тут у селі їм таке не світило – то, як повиростали, подалися вони в чужі світи – щастя шукати. А найменший син, що Іваном звався, до всього був удатний: і до роботи, і до танців, а вже що співати любив, то ніхто його переспівати не міг. Та найбільше любив Іван всякі небилиці розказувати – був до того такий майстер, що другого такого й не знайдеш. А що вже розумний та хитрий був – то кого-завгодно перехитрує.

- І в кого ти, Іване, такий вдався? – питали у нього іноді.
- У прапрапрадіда свого. То він у мене великий штукар був.
- А звідки ж ти знаєш про свого прапрапрадіда? Ми ж його і не пам’ятаємо, хоча й старші за тебе.

- А мені про нього розповідала жінка внука двоюрідної сестри моєї троюрідної бабусі.

- А щоб ти здоровий був!

- Дякую. Буду.

Жив Іван щасливо зі своїми батьками. Любив їх, беріг їх, але прийшла старість, від якої, кажуть, ліку нема, та й батьки повмирали. Сумував Іван за ними тяжко. Але що зробиш? Сумуй – не сумуй – а жити якось треба. Та й почав господарювати сам, не забуваючи науки свого батька. Добре йому все йшло. Хоч багатим і не був, але й без хліба не сидів. А що люди його любили, то й не сказати. Та й він людей

любив: тому пораду дасть, того жартом чи піснею розважить, а часом при життєвих негараздах і хитрість якусь підкаже.

- Ну вже той Іван ! Хитрощів у нього цілий мішок, - казали про нього, посміхаючись.

От якось приходить до Івана пан та й каже:

- Ти знаєш, Іване, що про тебе люди говорять ?

- Ні, не знаю. А що, пане ?

- Та кажуть, у тебе є мішок хитрощів. Чи це правда ?

- Ні, пане, неправда. Брешуть люди. Я свої хитрощі не в мішку тримаю.

- А в чому ? – аж нахилився до нього пан.

- Е, не скажу. Це таємниця.

- Ну скажи, Іване. Дуже мені кортить знати.

- Не можу. Ще хто почує та й украде. Не можу.

- Ну скажи, Іване, - причепився пан. – Я нікому не розкажу. Хочеш, я дам тобі десять червінців ?

- Добре. Тільки гроші наперед. Бо я вас знаю.

Дав пан Івану десять червінців, а Іван і каже:

- Добре вже, скажу. Я, пане, свої хитрощі в скрині ховаю.

- А де ж та скриня, Іване ?

- Ага, так я вам і сказав !

- Та скажи, Іване! Ну хочеш, я тобі ще двадцять червінців дам ? Тільки скажи.

Взяв Іван двадцять червінців та й каже:

- А скриня та у садку під грушею закопана.

Воно б може нічого б і не сталося, якби пану не закортіло ті хитрощі вкрасти. Та Іван той панський задум розгадав. Як тільки пан пішов, Іван поліз на горище, здійняв старезну скриню, що вже й шашіль її поточив, напхав у неї клоччя та старого шмаття і закопав у садку під грушею. А пан не просто цікавості ради випитував все у Івана та ще й йому гроші платив, аби той розказав. Надумав пан викрасти у Івана скриню з хитрощами, щоб похизуватися перед другими панамі, як вони до нього у гості прийдуть. Вночі, коли всі спали, приїхав пан зі своїми слугами та й відкопав скриню

в садку під грушею. Привіз її додому, заченився в покої та й відімкнув скриню, а там... Ну, ви вже знаєте, що там було. Плюнув пан спересердя та звелів скриню у море кинути.

Другого дня прийшов пан до Івана та й каже:

- Надурив ти мене, хлопе. Ніяких хитрощів у тій скрині не було.

- А звідки ви, пане, знаєте ?

- Бо я її відкопав та й додому забрав.

- І що там було, пане ?

- Та ... клоччя і непотріб всякий. Я тільки не знаю, на якого гаспида ти все це тримав та ще й закопав під грушею.

- А ви, пане, до самого дна ту скриню переворушили ?

- Та на якого дідька я мав би весь цей мотлох ворушити?

- І що ви, пане, зробили з тією скринєю?

- Та велів кинути у море.

- Ай-ай-ай! Що ви нарobili! Забідкався Іван, ледь не плачучи.

- Невже тобі жаль того мотлоху?

- Та ж таки жаль. Під тим мотлохом, на самому дні зберігалася торбинка з золотом. Не дуже багато його там було, всього півпуда. Та однак шкода.

Пан як зблід, таке почувши.

- А де ж ти, хлопе, стільки золота взяв?

- Та це мені від моїх батьків спадок дістався. Це ще прапрапрадід мій десь розстарався. Він козаком був, у походи різні ходив, от і надбав.

- А чому ж ти в бідності такій живеш? Та й батьки твої не були багачами.

- Вони берегли для нас, для дітей. А я ото збирався оженитися та думав хату нову поставити та зажити полюдськи. А тепер все пропало. Ех, пане, пане.

- Ну добре, хлопе. Але де ж все-таки твої хитрощі ?

- Та ж у скрині, я ж вам уже казав.

- Але ж де та скриня?

- Е, пане, вам небезпечно щось довіряти. Он як ви зі мною обійшлися.

- Та скажи, Іване. Дуже мені знати кортить. Я дам тобі тридцять червінців.

- Та добре вже, скажу. Просто ви, пане, не під тією грушею копали. От і все. У мене в садку дві груші.

Почухав пан потилицю та й пішов додому.

А Іван тим часом викопав під грушею яму, здійняв з горища найміцнішу скриню, яка там тільки була, поставив її у яму, наносив повнісінько каміняччя, замкнув на міцний замок та й закопав під другою грушею.

Вночі приїхав пан з двома слугами. Копнув – є !

- Ото тепер я вже нарешті зможу похизуватися перед другими панамі, - тішився пан. Але як слуги не напружувалися, скриню з місця зрушити не могли. Вже й пан кинувся їм допомагати – а скриня ні з місця.

- Приросла вона там чи що, - бурмотів пан. – І як її Іван самотужки у яму поставив?

Помучилися так з тією скринєю, а потім послали за підмогою. Прийшло ще четверо слуг з товстелезним мотуззям та ланцюгами. Всі гуртом нарешті витягнули важезну скриню та й поставили на віз. Боялися, що й віз зараз присяде під отаким тягарем, та якось витримав.

Приїхали до маєтку. Ніяких сил не було тягнути кудись ту важезну скриню. Пан наказав відчинити її, не знімаючи з воза. Довго довелося поморочитися з замком, а коли скриню нарешті відчинили, то пан аж засичав від злості, а слуги не втрималися від голосного реготу.

- Ну й Іван !

- Ото вже штукакар – так штукакар !

- Він спить собі, а ми каміняччя тягаємо !

- Що, пане, накажете з тим скарбом робити ?

- Та завезіть та й киньте у якусь безодню, щоб з мене люди не сміялися. Я ж йому, негіднику, покажу, як з мене глумитися!

- Дозволю зауважити ясновельможному пану, що Іван не просив вас викопувати скриню у нього під грушею. На те була воля вашої милості.

- А ти, лайдаку, мовчи, бо й тебе покараю, - гнівався розлючений пан.

Тільки сонце зійшло, прибіг пан до Івана та й ну кричати.

- Із-за тебе, негіднику, я ніч собі збавив. Слуги мої ледве животи собі не понадривали, твоє каміння тагаючи. Як ти це поясниш? Де ж твої хитрощі? Виходить, ти знову мене одуриш? Іван ударив об поли руками, а потім вхопився за голову.

- Пане, я нікого не дуриш. От перехитрувати когось – це я можу, а щоб дурити ... та ви що! Ніколи! Я й додуматися до такого не міг би, що ви, пане, приїдете до мене мої хитрощі красти. А якби я до такого додумався, то я сказав би вам, у чому тут неув"язка вийшла.

- А ти скажи, - попросив пан.

- Та що тепер казати? Ніч і так пропала. А що ви, пане, з тією скринією зробили?

- Та звелів її у безодню кинути, щоб з мене люди не сміялися. Тут Іван як застогне, як заплаче! І як тільки йому вдалося так майстерно це зробити? Ну неначе насправжки!

- Що ж ви, пане, нарobili! Ви ж мене з торбами по світу пустили. Та ж та скриня мала подвійне дно. А за тим дном моя прапрапрабабуся свої коштовності ховала: і перстні золоті, і сережки, і ланцюжки, і перли ... Ет, та що тепер говорити! Все пропало.

- А камінячця тут до чого? Навіщо ти його у скрині ховав?

- Та це я від злодіїв так хотів свій скарб захистити. Де б я міг подумати, що якомусь дурневі спаде на ум таку важку скринію з ями витягати.

- Ну ти, хлопе, обережніше зі словами.

- Та я, пане, не вас мав на увазі, а ваших слуг. Ото дурні! Хоч би вас припам"ятали.

А пан хитрим лисом біля Івана так і крутиться.

- Скажи, Іване, а де ж таки твої хитрощі? Де ти їх ховаєш?

- Е, пане, не скажу. Ви й так мене зовсім пограбували.

- Скажи, Іване, я тобі сорок червінців дам. Тільки скажи.

Взяв Іван гроші та й каже:

- Просто ви, пане, не ту скриню відкопали. Груша та, а скриня не та.

- Он воно що ! Та скільки ж у тебе тих скринь ?

- Ну, пане, я ж вас не питаю, де у вас золото лежить.

Пішов пан. А Іван до роботи взявся. Здійняв з горища ще одну скриню та пішов сов ловити. Сови, як відомо, вдень сплять, то Іванові не дуже тяжко давалося таке полювання, але по деревах полазити таки трохи довелося. То наловить тих сов – та у скриню! Та у скриню ! От наловив їх так зо два десятки та й каже:

- Либонь, досить буде. Аби тільки не задихнулися. Та, думаю, пан не забариться.

А пан і справді не забарився. Знову приїхав за хитрощами. Цього разу скриня була зовсім легка, наче порожня.

- Невже Іван мене знову надурив ? – сказав пан. Але тут він почув, як у скрині щось зашурхотіло, заворушилося. А то сови саме прокинулися та й ну бити крильми, щоб їх випустили з тієї клітки. А пан і каже:

- Терпцю у мене вже нема, щоб ту скриню додому везти. Давайте тут відразу її й відчинимо.

Відчинили – а сови – фур – та й полетіли. Пан з переляку ледве свідомості не втратив.

Кажуть, що потім довго-таки по знахарях та лікарях їздив – від переляку лікувався. Заглянув пан у порожню скриню. Ще й велів свічками йому присвітити. Порожньо. Що робити? Поїхав пан додому.

Наступного дня знову до Івана приходить. А Іван сумний сидить, зажурений.

- А чого, Іване, ти такий сумний ? – пан питає.

- Та як же мені не сумувати ? Якийсь дурень цієї ночі випустив зі скрині всі мої хитрощі.

- Та хіба ж то були хитрощі ? А мені здалося, що це були сови.

- А-а, пане, то це ви той злодій ? Золото у мене через вас пропало, коштовності моєї прапрапрабабусі також. А тепер ви позбавили мене мого останнього скарбу – моїх хитрощів. Доведеться мені позивати вас до суду.

- Та ти що, Іване ! Не ганьби мене. Це ж яка неслава – на всю околицю ! А мені ще моїх панночок заміж віддавати. Хто ж їх після такого візьме?

- Не знаю, пане. Не треба було зазіхати на чуже. Позиватиму – і край. Нехай суд розбереться.

- Послухай, Іване, а може миром розійдемося? Я тобі калитку з грішми – а ти й не позиватимеш?

- А півпуда золота?

- Та вже добре, і півпуда золота.

- А коштовності?

- Ну, Іване, ти – справжній грабіжник.

- Е, пане, перепрошую, я до вашого двору красти не йшов.

Розійшлися миром. Забагатів Іван. Оженився, хату нову поставив, коней добрих купив, поля доброго шмат – словом, господарем став. Діти росли – два сини, як соколи. Отак би й жив, горя не знаючи. Аж гульк – його брати з чужих світів повернулися. Там їм не поталанило: ніхто даремно грошей не дає, а скрізь їх заробляти треба. От і повернулися, обдерті та голодні. Прийняв Іван братів, як годиться: пригостив, одягнув, обдарував, спати поклав. Не спиться братам: Іванове багатство очі коле. Вранці встали, походили по селі, з людьми поговорили, до пана зайшли, розпитали, що і як, а увечері і кажуть Іванові:

- Ти, брате, от що ... Спадок від батьків посів, забагатів. А може й нам щось з того спадку належиться ?

- Та що ви, браття ! Хіба ж ви не знаєте, які бідні були наші батьки?

- А прапрапрадід? А прапрапрабабуся?

- Та я про них і не знаю, і не чув нічого. Я все те вигдав, аби провчити нашого пана, щоб не зазіхав на чуже.

- Нічого не знаємо. Віддавай нам нашу долю, а якщо ні, то забирайся зі своєї хати. Тепер все твоє хазяйство буде наше.

Спозаранку повантажив Іван на віз свої пожитки, жінку та дітей (добре, що брати хоч коней дозволити взяти) та й поїхав зі свого села. Жінка плакала.

- Куди ж ми тепер ?

- Ой, жінко, не знаю. Я, здається, сам себе перехитрував. Та ти не журися, якось воно буде. Ще так не було, щоб ніяк не було.

От приїхали вони на берег моря. Місцина дика, необжита, та день видався гарний, сонячний. Море з небом розмовляє, ясною хвилею під сонцем міниться. Іван і каже:

- Отут, жінко, і отаборимось. Ти тільки поглянь, яка краса.

А воно й справді гарно. Аж жінка плакати перестала. Діти в пісочку бавляться, коні сіно жують, Іван якогось намета будує, а жінка пішла роздивитися, чи нема де прісної води, щоб коней напоїти та й самим напитися. А ще пішла роздивитися, чи не знайде чогось для вогнища, аби страви зварити для дітей та для себе.

- Іди, іди, - каже Іван, - а я зараз рибки наловлю. Та як наваримо юшки, то й пан позаздрить, бо його кухарі такої варити не вміють.

От сів Іван рибу ловити. Чи довго ловив чи ні – аж витягає отакенну рибину! Ну, скажу я вам, ледве витягнув. Про таку коли рибалки розказують, то їм не вірять та й сміються з них: ет, байка! Іван би й сам не повірив, якби таку не впіймав. Кличе він жінку:

- Ходи, жінко, подивися, яку я нам вечерю зловив. Прибігла жінка, діти позбігалися: стоять, дивуються.

- Ану, жінко, помагай мені її чистити. Коли рибу розрізали, щось наче впало і блиснуло на сонці. Дивляться – аж то перстень. Та такий масивний! Сам, видать, із щирого золота, а камінець коштовний, так і сяє!

- От бачиш, жінко, як нам таланить. Тепер і розживемося. Ану, приміряй.

А жінка й міряти не стала – і так видно, що великий. Одягнув Іван на палець – якраз, аж продавати шкода буде. Не встиг він ним на пальці помилуватися – аж тут сім хлопців-молодців, як вродилися.

- Що накажеш, господарю?

- Це ви до мене? – аж не повірив Іван.

- Та до тебе. Хто цей перстень одягає, той і є наш господар. Тепер наказуй нам.

- А що ж ви, хлопці, вмієте ?

- Та все.

- Тут у мене пригода трапилася, та така, що я й без хати zostався. То мені б, хлопці, хату. Та таку, щоб влітку не жарко, а взимку не холодно. Щоб простора і добротна була. Аби моїй сім'ї місця вистачило та щоб і для гостей ще залишилося.

- Добре, господарю. Буде тобі така хата. Ти спати лягай, а вранці й роботу прийматимеш.

От Іван з жінкою та дітьми повечеряли смачно та спати повкладалися. Натомлені, вони й швидко заснули. Спалося їм добре, як може спатися тільки біля моря. А на ранок встав Іван – і очам своїм не повірив: нова хата стоїть, вікнами до сонця посміхається. Довкола садок фруктовий росте. На деревах садовини всякої, пташки своїм щебетом душу веселять.

- Оце так диво ! – захоплено вигукнув Іван та й пішов будити жінку та дітей. Увійшли вони в хату, а там – і постелі застелені, килими під ногами – кращі, ніж у панських покоях.

- Ну, жінко, ти готуй сніданок, а я піду по господарству поратися.

- Та яке там ще у нас господарство, - зітхнула жінка.

– Але й так добре, що хоч дах над головою є.

- Е, та ще й який дах ! Такої хати по цілому нашому селі не знайдеш.

Вийшов Іван з хати, одягнув перстень – і знову перед ним сім хлопців-молодців стали.

- Що накажеш, господарю ? Чи ми тобі з хатою не вгодили?

- Дякую вам, хлопці-молодці. Всім ви мені вгодили. Та чи не можна було б вас попросити ще збудувати мені хліва та кошару, стайню для коней та хоч курника якого. Хочу господарством завестися. Не звик я неробою жити.

- Добре, господарю. Вранці й роботу прийматимеш.

Іван навіть жінці нічого не сказав. А коли прокинувся,

очам своїм не повірив: худоба в хліві реве, вівці в кошарі бекають, коні у стайні копитами б'ють, кури в курнику куткудакають.

- Вставай, господине, господарку порати, - будить Іван жінку. Коли гляне, а на столі калитка з грішми.

- Е, жінко, тепер заживемо.

Та й пішов до найближчого села: може, поле вдасться купити, бо без поля чоловік нічого не вартий. Прийшов до села, а там того поля міряно-неміряно: бери та обробляй – неозорий степ.

Зажив Іван ще краще ніж у колишні часи. І перстень на палець не одягає. А навіщо ?

Слава про нього довкола розійшлася: от, мовляв, який господар. Дійшла та слава і до Іванових братів. А вони що ? Робити не хотіли, Іванове хазяйство все промарнували, пропили та прогуляли. А нарешті обидва пересварилися та й бідували кожен поодинці. Почули вони таке про Івана та й помирилися.

- Давай, брате, до Івана в гості поїдемо. Скажемо, що він не всю нашу долю з батьківського спадку нам віддав.

- То давай. Може, трохи розживемося.

- Але ж на чому ж ми поїдемо ? Коней у нас нема. Дурні, Іванові віддали. Хіба що пішки доведеться йти.

- Е, ні, пішки далеко. А давай от що зробимо: підемо до пана та й і його з собою візьмемо. Він ласий до чужого – то й погодиться.

- То давай. Добра рада. Тільки ж тоді доведеться і з паном ділитися. А шкода.

- Тут нічого не вдієш. Або пішки йти, або з паном ділитися. Іншої ради нема. Та дамо вже йому якусь гарибіду. Там, кажуть, наш брат такий багатий, що для всіх вистачить.

Як вирішили, так і зробили. Їхали, питалися, та таки добилися до Іванового двору. Стали та й дивляться – очам повірити не можуть.

- І як той гаспидський Іван так розбагатів ? – дивується пан.

- Видно-таки, добрий спадок йому батьки залишили.

- Нехай віддає нашу долю – і квит.

От заходять вони до хати. Жінка розгубилася, а Іван навіть

зрадів. Якщо правду казати, він не тримав на братів зла. Сам збирався до них поїхати та подивитися, як вони живуть. Скучив за ними – брати ж все-таки. Прийняв їх так гостинно, аж їм трохи ніяково зробилося. Але треба було справу до кінця доводити. От, пообідавши смачно та відпочивши з дороги, брати й кажуть:

- Ми, Іване, от чого до тебе приїхали. Кепсько ти з нами вчинив. Не весь батьківський спадок з нами поділив. Ми приїхали, щоб ти віддав нам нашу долю.

А пан і собі:

- Так, Іване, так. Брати твої бідують, а ти он як розбагатів. Це не по совісті.

Розсердився Іван. Так образливо йому стало. І сказав він до своїх братів:

- Хто ж вам винен, що ви такі нероби? Та я все ж хотів вам допомогти, а тепер ...

І Іван вийшов з хати, одягнув свій перстень, а коли з'явилися перед ним хлопці-молодці, сказав:

- Там у мене в хаті гості сидять непрохані. То чи не могли б, не відкладаючи на завтра, гарненько так їх кийками почастувати? Та не дуже. Не для того щоб набити, а для того, щоб провчити. Увірвалися хлопці в хату та ну частувати невдячних гостей киями. Ті з переляку та несподіванки аж у двері не попадали. Вибігли вони з хати – та на віз, та навтіки! Ледве пана не лишили, бо він не був такий спритний.

Покликав Іван молодців та й каже:

- Дякую вам, панове-молодці, що допомагали мені у моїй великій скруті. А тепер я хочу віддати вам цей перстень, щоб ніхто більше не наважився вас турбувати. А я вже тепер з своєї праці житиму. Я до праці змалку звик. Та й про дітей своїх мушу подумати, аби вони неробами не росли. Нехай не звикають до дармового. А ви, як надумаете, заходьте до нас в гості.

Подякували хлопці, подивувалися з такої оказії та й пішли у свою казку. А Іван з жінкою та дітьми і досі собі живуть. Кажуть, либонь, у нього вже й онуки є. І казки вони люблять. Так він їм і розкасує, а вони слухають, як ото ви іноді.

З М І С Т

ПРИКАЗКА	3
ПРО БІДНУ ВДОВУ ТИ ЇЇ СИНІВ	5
ГОДИННИКАР	21
ПРИРУЧЕНИЙ ЛЕВ	33
АГОВ	51
ПРО ПАНА, ІВАНА ТА СКРИНЮ ХИТРОЦІВ	63

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

КАЗКИ З МОРЯ

Авторське редагування

Художнє оформлення Христини Качмар

Видавничий редактор Ірина Цельняк

Здано в набір 25/06/2005 Підписано до друку 25/07/2005.

Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір крейдований.

Ум. друк. арк. 4,56. Обл.-вид. арк. 4,02. Ум. фарбовідб. 4,28

Вид. № 15. Зам. №

Видавництво "Край"

79000, Львів, Підвальна, 5

Комп'ютерний набір та верстка КЦ "Фенікс"

79012, Львів, Сахарова, 7.

Друкарня "Тріада"